Hoe ervaren partners de langdurige afwezigheid van hun partner tijdens uitzending? Een kwalitatief onderzoek op basis van diepte-interviews.

D'Halleweyn Machtelt, Ugent

Prof. Dr. D. Avonts, Ugent

Master of Family Medicine

Masterproef Huisartsgeneeskunde

Abstract

De opzoekvraag van deze studie betreft het exploreren van de ervaringen van partners van varend personeel binnen de Belgische marine. In welke mate wordt de partner gemist op emotioneel, relationeel en praktisch gebied? Welke factoren hebben hierop een invloed? Hoe wordt hiermee omgegaan?

Een antwoord op deze vragen wordt gezocht via een kwalitatieve studie door middel van vijf diepte-interviews met partners van varend personeel binnen de Belgische marine. Na opname op tape en uittypen van de interviews werden de resultaten geanalyseerd door middel van codering en identificeren van thema's.

De resultaten vertonen, ondanks de sterk wisselende context, enerzijds veel overeenkomsten met voorgaand kwalitatief onderzoek; anderzijds worden unieke ervaringen beschreven binnen de verschillende thema's. De beleving van de zending met betrekking tot *relationele aspecten 'vertrouwen',' verbondenheid',' intimiteit en seksualiteit'* worden genuanceerd beschreven. Het *sociale leven* wordt sterk door de zending beïnvloed en dient ook als belangrijk coping mechanisme. Inperking van sociale activiteiten is een negatieve coping methode en dient vermeden te worden door onder andere het inschakelen van voldoende kinderopvang. Factoren die het omgaan met de zending kunnen bemoeilijken werden geïdentificeerd met name: het (recent) krijgen van *kinderen*, verschuivingen in het *vaarprogramma* en het optreden van *problemen*. 'Kennis van het militaire leven' blijkt een beschermend effect te hebben voor het goed omgaan met bepaalde problemen. Naast een aantal nuttige coping mechanismen in verband met het omgaan met een *groter takenpakket* en omgaan met *aanpassingsproblemen*, wordt ook een beter begrip verkregen van hoe partners succesvol omgaan met een zending door het identificeren van *helpende gedachten* over zichzelf, relaties en de jobkeuze van hun partner.

De analyse van de resultaten suggereert voorts dat partners, zeker bij het doormaken van een eerste zending, gebaat zijn bij informatie (door partner, defensie of beiden) omtrent de bekendmaking van het vaarprogramma, de omstandigheden van afscheid bij vertrek, de beperkingen in de communicatie aan boord, de beperkingen van de partner aan boord bij problemen thuis en het verloop van de weekends in de haven.

Inhoud

Inleiding 1

Oriënterend literatuuronderzoek 2

Methode 2

Resultaten 2

1. Kwantitatief onderzoek 2
2. Kwalitatief onderzoek 4

Situatieschets 7

Onderzoeksmethodiek 8

Resultaten 9

Beschrijving van de deelnemers 9

Inleiding thema's 10

Ervaringen 11

1. Relationele aspecten 11
2. Groter takenpakket 11
3. Sociaal leven 12
4. Beïnvloedende factoren 12
5. Aanpassingsproblemen 13

Coping 14

1. Communicatie 14
2. Sociaal netwerk 17
3. Omgaan met groter takenpakket 17
4. Omgaan met aanpassingsproblemen 17
5. Cognitieve coping 18
6. Coping relationele aspecten: vertrouwen, gemis van intimiteit/seksualiteit 18

Discussie 20

Kwaliteit van de studie 20

Discussie Resultaten 21

1. Verbondenheid, vertrouwen, intimiteit en seksualiteit 21
2. Groter Takenpakket 21
3. Sociaal leven 21
4. Beïnvloedende factoren: kinderen 22
5. Beïnvloedende factoren: vaarprogramma 22

6. Beïnvloedende factoren: problemen tijdens zending 22
7. Aanpassingsproblemen 23
8. Cognitieve coping 24
9. Communicatie 24
Besluit 25
Referenties 27
Bijlage 1 - Goedgekeurd protocol .....
Bijlage 2 - Gunstig advies Ethisch Comité .....
Bijlage 3 – Informatiebrochure .....
Bijlage 4 - Vragenlijst .....
Bijlage 5 – Informed Consent .....

Inleiding

Omgaan met de langdurige afwezigheid van een partner kan stresserend en moeilijk zijn. Dit geldt in het bijzonder voor partners van militairen die op korte termijn en naar risicovolle gebieden maandenlang uitgezonden worden (1). Thuisblijven zou kunnen gezien worden als een missie op zich (2). Om voldoende ondersteuning te bieden tijdens een zending is het belangrijk dat de ervaringen van partners van militairen geëxploreerd en begrepen worden. Onder andere de coping-strategieën kunnen waardevol zijn voor het ondersteunen van mensen in dezelfde situatie om zo hun adaptieve vermogen te verbeteren. Dit is belangrijk zowel voor de partner als voor het welzijn van de militair (1). Het meeste onderzoek naar partners van militairen is kwantitatief en legt de focus op de impact van uitzending op de psychologische gezondheid van de partner (3). Een grote Amerikaanse review vond hierbij een associatie tussen langere duur van zendingen, verlenging van zending en posttraumatisch stress syndroom bij de militair enerzijds en psychologische problemen bij de partner anderzijds (4). Andere kwantitatieve studies met sterk variërende context bestudeerden tal van verschillende outcomes en leverden geen uniforme resultaten op. Kwalitatief onderzoek komt ook voornamelijk uit de Verenigde Staten en geeft een veel genuanceerder beeld van de ervaringen en coping strategieën van partners van militairen (1).

De opzoekvraag van deze studie betreft het exploreren van de ervaringen van partners van militairen die deelnemen aan langdurige zendingen. In welke mate wordt de partner gemist op emotioneel, relationeel en praktisch gebied? Welke factoren hebben hier een invloed op? Welke periodes zijn het moeilijkst? Hoe wordt hiermee omgegaan, welke coping strategieën worden aangewend? Een antwoord op deze vragen wordt gezocht via een kwalitatieve studie door middel van diepte-interviews. Het onderzoek is op twee manieren uniek: enerzijds beperkt het zich tot de doelgroep van partners van varend personeel binnen de Belgische marine en anderzijds gaat het ook over relationele aspecten en hoe deze beleefd worden tijdens een zending.

Een huisarts, en in het bijzonder een militaire huisarts, moet bij het verlenen van hulp aan partners van militairen in staat zijn de individuele context van de patiënt te bekijken in het kader van de zending en de hiermee gepaard gaande uitdagingen. Kwalitatief onderzoek toont aan dat partners zich vaak onbegrepen voelen in het ‘civiel’ milieu waarbij gezegd wordt dat hulpverleners moeten opletten de ervaringen tijdens zending niet te onderschatten (1). Onderzoek stelt dat het verschaffen van informatie over wat te verwachten, in het bijzonder voor familieleden die nog geen langdurige zending meemaakten, veel kan bijdragen aan het normaliseren en positief omgaan met de ervaring van langdurige uitzending (5).

Oriënterend literatuuronderzoek

Methode

De opzoekvraag betreft het exploreren van de ervaringen met betrekking tot de relatie van partners van militairen die deelnemen aan langdurige zendingen.

De databank pubmed Medline selecteerde op basis van de key-words ‘partners’ OR ‘wives’ OR ‘spouses’ AND ‘military personnel’ AND ‘deployment’ 33 artikels waarvan op basis van titel acht werden weerhouden. Exclusiecriteria waren: partners tijdens zwangerschap, ‘effect on parenting’, ‘effect on children’, ‘mental health utilisation’, militair personeel zelf als studiegroep, effecten van bepaalde interventies, effect op partnergeweld en alcohol misuse. Op basis van het key-word ‘spouses of military members’ werden 77 artikels geselecteerd waarvoor op basis van titel nog eens 17 werden weerhouden gebruik makende van dezelfde exclusiecriteria.

Na doornemen van de abstracts van deze 25 artikels werden uiteindelijk 11 artikels weerhouden. Daarnaast werd nog een artikel uit het Nederlandse militaire tijdschrift Militaire Spectator geselecteerd. Een andere meta-analyse uit 2016 werd gevonden via *tandfonline.com*.

Resultaten

1. Kwantitatief onderzoek

Het meeste onderzoek over partners van militairen is kwantitatief en legt de focus op de impact van militaire uitzending op de psychologische gezondheid van de partner (3).

Alhoewel de Amerikaanse context uiteraard sterk verschilt van die van onze Belgische marine zijn volgende studies interessant omdat ze geleid hebben tot de ontwikkeling van theorieën betreffende de manier waarop interpersoonlijke/secondaire traumata zich voordoen in antwoord op traumatische gebeurtenissen (6). Amerikaanse studies uit 2000, 1995 en 1992 stelden de impact vast van ‘*combat trauma’* zowel op veteranen als op hun partners. PTSD (= post traumatic stress disorder) in veteranen bleek gerelateerd aan angst, depressie en beperking van sociale en relationele verhoudingen bij vrouwen van veteranen. Zo werd het ‘couple adaptation to traumatic stress’ model voorgesteld om te beschrijven hoe de impact van trauma op een koppel verloopt (7). Wilson en Craig (1) stellen dat militaire uitzending een gelijkaardige impact kan hebben op partners.

Een Amerikaanse review includeerde 14 studies tussen 2001 en 2010 die de impact van zendingen op partners van militairen onderzochten (4). De resultaten moeten geïnterpreteerd worden in de specifieke context van langdurige zendingen (tot soms meer dan 11 maanden) naar Irak en Afganistan. De meest

onderzochte outcomes waren: 1) psychiatrische stoornissen, 2) hulp zoeken, 3) 'marital health' en 4)'perceived stress'.

1) Een significant hogere prevalentie van psychiatrische diagnoses werd gevonden ten opzichte van partners van niet-uitgezonden militairen waaronder depressie, angststoornis, acute stress stoornis, slaapstoornis en aanpassingsstoornis (8). De prevalentie van majeure depressie in de eerste lijn bedroeg bijna 20% bij echtgenoten op het moment van uitzending van de partner (cross-sectioneel onderzoek) (9). SteelFisher et al. (10) rapporteerde een hogere prevalentie van gevoelens van eenzaamheid, angst en depressie bij onverwachte verlenging van de zending. Een risicofactor voor het ontwikkelen van psychologische problemen bleek de afwezigheid tijdens belangrijke periodes zoals zwangerschap met sterk verhoogd risico op postpartumdepressie (11).

2) Er zou mogelijks een discrepantie zijn tussen de hulpvraag en het zoeken naar hulp. Warner et al. vond dat 88% van de echtgenotes wel hulp willen zoeken maar slechts 68% effectief hulp zoekt in de eerste lijn (i.e. militaire/burger-artsen, gezondheidswerkers, aalmoezeniers) (12).

3) De studies betreffende effect van zending op 'marital health' zijn tegenstrijdig met complexe interacties tussen zending, 'combat exposure', terugkomst en 'marital health'. Relatietevredenheid wordt niet beïnvloed door zending alleen volgens Allen et al. (13) terwijl andere (kwalitatief minderwaardige) studies dit effect wel aantonen (14). Onverwachte verlenging van zending heeft wel een negatieve impact op de relatie (10). Wel is er een significant groter risico op een slechtere relatiekwaliteit wanneer de militair een PTSD oploopt tijdens zending gemedieerd door een verstoorde re-integratie in het gezinsleven (13). Er is geen evidentie dat er een associatie bestaat tussen het aantal echtscheidingen en zending in een grootschalig onderzoek (4).

4) Stress scores bleken bijna dubbel zo hoog in echtgenotes van uitgezonden militairen dan in echtgenotes van niet-uitgezonden militairen (15). Factoren zoals zwangerschap tijdens zending bleken positief te correleren met hogere niveaus van stress in één studie (16). Deze bevindingen konden echter niet herhaald worden in een andere studie door dezelfde auteurs (4). Eén studie toont zelfs dat slecht 27% van de deelnemers de impact van zending inschatte als matig of significant. Het reeds hebben van kinderen bleek een grotere predictor van verhoogde stress tijdens zwangerschap dan de zending op zich (4).

Het gebruik van niet-gevalideerde outcome-meetinstrumenten, het type van studie (veel cross-sectionele studies) en de specificiteit van de onderzochte populaties maken het moeilijk conclusies te trekken (4). Vaak zijn er in de studies ook beperkte gegevens rond type zending (combat/support), lengte van zending, aantal voorgaande zendingen en blootstelling aan trauma waardoor temporele en causale associaties moeilijk gemaakt kunnen worden (4).

Australisch onderzoek uit 2016 (n=1332 partners van militairen uitgezonden naar Timor-Leste, Iraq en Afghanistan) toont weinig evidentie voor een associatie tussen het aantal zendingen en de gezondheid en algemeen welzijn van partners van militairen (17). Een mogelijke verklaring werd verondersteld in het feit dat, bij wijze van selectie, families die meer zendingen doorgemaakt hebben ook veerkrachtiger zijn (17).

2. Kwalitatief onderzoek

In het kader van een kwalitatief onderzoek in Nederland (zendingen naar Bosnië en Afghanistan) vulden een 400-tal koppels (militair + partner) vragenlijsten in waarna een 120-tal interviews werden afgenomen (2). De vragenlijsten gingen over: sociale steun, spanningen tussen werk en gezin, zorgen en welbevinden, kwaliteit van de relatie en reactie van de kinderen. Ze werden opgestuurd: 1) één maand voor vertrek, 2) halverwege de missie en 3) drie maanden na terugkomst. De responserate bedroeg 40%.

1) *Vóór de zending*. Voor het thuisfront kenmerkt deze periode zich door veel met elkaar praten, afspraken maken en de omgeving inlichten. Onduidelijkheden over vertrekdatum en zendingsduur, risico's van de zending en contactmogelijkheden brengen bij partners de nodige spanning teweeg. Veel partners maken zich zorgen over de vraag hoe militairen terugkomen, wat ze meemaken en hoe ze dit kunnen verwerken. Veel thuisblijvers ervaren spanningen en frustraties door het laat bekend zijn en verschuiven van vertrek- en terugkomstdata en het opzien tegen het afscheid.

2) *Halverwege de zending*. Na het afscheid volgt doorgaans een periode van gewenning, in de literatuur aangeduid als een periode van emotionele desorganisatie die twee tot zes weken kan duren. Uit de vragenlijsten bleek dat 50% moest wennen aan een nieuw levensritme, anderzijds zei 69% van de ondervraagden het leven 'snel' weer op te pakken. Tijdens de uitzending wordt significant meer stress ervaren. Waarbij 26% van de partners emotionele spanningen ervaart en 7% ernstige emotionele problemen. De scheiding en niet de aard van de missie zorgen hier voor hogere spanningen. Leeftijd, duur van relatie, het al of niet hebben van een baan, het wel of niet hebben van kinderen zou de mate van spanning niet beïnvloeden. Belangrijke gebeurtenissen tijdens zending veroorzaken meer spanning dan buiten de zending, dit komt overeen met veelgebruikte theorieën die zeggen dat wanneer ingrijpende gebeurtenissen zich opstapelen, de gebeurtenissen ineens veel zwaarder worden ervaren. Tijdens uitzending zou een kwart van de partners een hoge mate van werk-familieconflict ervaren, na de uitzending daalt dit tot 19%. Dit kan leiden tot een verminderde relatietevredenheid. Om de relatie te onderhouden wordt er veel gecommuniceerd, voornamelijk gaat het om email, telefoon en msn. Tien procent telefoneert dagelijks, 74% één tot meerdere keren per week. Hierbij zouden militairen een meer beschermende houding aannemen dan partners: 35 versus 10% geeft aan slecht nieuws niet te vertellen. Driekwart stelt dat ze zich gesterkt voelen na een gesprek. Militairen vertellen minder

over wat ze meemaken dan hun partners maar dit heeft ook te maken met veiligheidsoverwegingen. Voor de omgeving blijkt het lastig te begrijpen wat een uitzendperiode inhoudt.

3) *Na terugkomst*. Ook hier is er een periode van gewenning. Deze fase van re-integratie en stabilisatie zou doorgaans zes tot twaalf weken duren. 61% heeft na de uitzending verandering bij zichzelf gemerkt, zo geven ze bijvoorbeeld aan zelfstandiger of sterker te zijn geworden, meer zaken te waarderen. 44% vindt de veranderingen positief, 18% negatief en 38% neutraal. De helft merkt veranderingen op bij hun partner, slechts een kwart hiervan ervaart deze als negatief zoals sneller geïrriteerd raken of onverschillig zijn. Voor de partners bracht de hereniging meer spanning mee dan voor de militairen en thuisblijvers blijken meer aan hun man of vrouw te moeten wennen dan andersom. Een derde van de partners en militairen zegt meer te genieten van hun levensgezel dan voor de uitzending. Bij 3% is er vervreemding ontstaan (2).

Een kwalitatieve meta-analyse includeerde 11 kwalitatieve studies (1) (n=524) met betrekking tot de ervaringen van partners van militairen. In 96% ging het om vrouwen van militairen, het merendeel van de studies is afkomstig uit de Verenigde Staten en dateert van na de aanslagen van 9/11. De analyse leidde tot vijf concepten:

1) *De grote hoeveelheid aan ervaren emoties* met als belangrijkste: woede, rouw en gemis, angst en onzekerheid naast andere emotie zoals eenzaamheid, hulpeloosheid, moeite met het gemis van seks, somatische klachten.

2) *Coping strategieën*: volgende coping strategieën kwamen naar voor: ‘kennis van het militaire leven’, opdelen van de tijd en het vermijden van media. Deelnemers zagen het ‘bezig blijven’ en ‘nieuwe hobby’s of interesses creëren’ als één van de belangrijke coping strategieën. Het bijhouden van een dagboek werd vermeld als een effectieve manier van coping zowel om de eigen gedachten vast te leggen als om een update te geven aan de partner bij thuiskomst. Het belang van positief denken en het hechten van waarde aan het belang van de zending zou steun bieden.

Steun van derden (*social support*) werd vaak als essentieel vermeld voor het succesvol beleven van een zending: steun van kinderen (als herinnering aan hun afwezige partner), familie en vrienden alsook andere partners van militairen bleken een significante bron van steun. Sommige deelnemers vonden steun via gebed en religieuze groeperingen. Enkele deelnemers zochten professionele hulp met wisselend succes; sommigen vermeldden de indruk te hebben dat de hulpverleners niet wisten hoe ze mensen doorheen een zending moesten ondersteunen. Een aanzienlijk deel van de deelnemers gaf aan moeilijk op ‘burgers’ te kunnen vertrouwen voor hulp omwille van het dikwijls banaliseren van de ervaringen en een gebrek aan begrip.

3) *Communicatie met de partner*: regelmatig contact met de partner was een essentiële coping strategie, maar meer dan dit; voor velen werd de communicatie de focus van de dag: een bron van

steun, een geruststelling, zelfs een noodzaak. Bij uitblijven van dit verwachte contact was er wel een grote toename in angst en ongerustheid. Het belang van de moderne technologie die de communicatie(mogelijkheden) sterk vergroot werd erkend. Deelnemers omschreven zich wel als 'gevangen' door de technologie: het gevoel op elk moment beschikbaar te moeten zijn, in het bijzonder omdat elk contact het laatste kan zijn. De inhoud van de communicatie betreft vaak een 'update' van de gebeurtenissen thuis of het vragen van advies van de partner voor problemen thuis. Hierbij voelen veel deelnemers de nood om positief te zijn ongeacht de realiteit. Beide partners bleken de inhoud aan te passen met als doel de ander af te schermen of te ondersteunen. Sommigen vermelden het moeilijk te hebben met de militaire restricties wat betreft communicatie, ook andere factoren zoals dronken partners en voorgaande relatieproblemen bemoeilijken de communicatie.

4) *Onverbiddelijke verantwoordelijkheden*: onverbiddelijk verwijst naar het 'onverbiddelijk' karakter van de missie waarbij de partner de verantwoordelijkheid voor gezin en eventueel kinderen alleen moet dragen. De nieuwe verantwoordelijkheden betroffen onder andere financiële beslommeringen, huishoudelijke taken en papierwerk. Deelnemers vonden dat ze hierdoor moeilijk tijd voor zichzelf konden vrijmaken. Deelnemers met kinderen hadden het gevoel dat ze effectief single ouders werden. Sommigen voelden zich ook single in plaats van getrouwd. Soms leidden deze nieuwe verantwoordelijkheden tot verandering van job zoals een ander werkritme of stoppen met werken. Soms werd weerstand gevoeld naar het einde van de zending toe om de nieuwe rol af te staan, anderzijds vond een aantal deelnemers dat er niet veel veranderde.

5) *Positieve uitkomsten*: ondanks de moeilijke ervaring rapporteerden de deelnemers een element van voldoening en trots om de zending op een goede manier te hebben beleefd. De ervaring leidde vaak tot een proces van zelfontplooiing en gaf de deelnemer een nieuw gevoel van onafhankelijkheid, kracht en zelfredzaamheid. Alleen instaan voor huis en gezin en de afwezigheid van de partner zorgden dikwijls voor het meer appreciëren van de geliefde, het dichter bij elkaar brengen, het beter waarderen van de tijd samen en het zich realiseren hoeveel als vanzelfsprekend wordt beschouwd. Het proces leidde ook tot meer zelfvertrouwen in verband met volgende zendingen (1).

Situatieschets

De Belgische vloot bestaat uit twee fregatten (Louise-Marie en Leopold I), zes mijnenjagers (= CMT's: chasseur de mines tripartite), een commando- en bevoorradingsschip (Godetia), een opleidings-zeilschip (Zenobe Gramme), twee patrouilleschepen en een onderzoeksschip (Belgica) (18).

De fregatten De bemanning bestaat uit een 145 militairen per fregat. De voorbije jaren namen de fregatten deel aan de Europese operatie Atalanta met als doel, voor de kust van Somalië, handelsschepen te beschermen tegen piraterij. De Leopold I en de Louise-Marie werden ook ingezet in het kader van Operatie Sophia van de Europese Unie in de Middellandse zee tussen Libië en Italië in de strijd tegen mensensmokkel (19).

De mijnenjagers De mijnenjagers nemen elk jaar deel aan ontmijningsoperaties in NAVO-verband van de Baltische tot de Middellandse Zee (20), i.e. de operaties van de Standing NATO Mine Counter-Measures Group 1 en 2. Hierbij worden zeemijnen opgespoord en onschadelijk gemaakt (19).

De Godetia Dit schip doet dienst als commandoschip en levert logistieke steun aan bijvoorbeeld een mijnenbestrijdingsvloot. Daarnaast wordt het gebruikt als opleidingsschip en ter ondersteuning en opleiding van Afrikaanse marines. Tijdens die opdrachten vervoert het ook hulpgoederen van Belgische ngo's naar het zuiden (20). Het commando- en steunschip Godetia helpt al enkele jaren om Afrikaanse marinebemanningen op te leiden om zo de marines rond de Golf van Guinee beter weerbaar te maken tegen de permanente dreiging van piraten die ook daar containerschepen en andere vaartuigen aanvallen (African Partnership Station).

Onderzoeksmethodiek

De onderzoeksmethodiek betreft een prospectief, kwalitatief onderzoek aan de hand van diepte-interviews. Een onderzoekprotocol (Bijlage 1) werd opgesteld. Na gunstig advies van het ethisch comité (Bijlage 2) werd de informatiebrochure (bijlage 3) aangaande het onderzoek doorgemaild naar een (militaire) werknemer van de cel PMS in de kazerne te Zeebrugge die onder andere instaat voor de organisatie van familiedagen. Drie militairen (tevens partner van een militair) en twee 'burgers', allen vrouwen van varend personeel, namen vrijwillig contact op via mail voor het geven van een interview. Van deze vijf zag één vrouw af van het interview omdat ze vond dat haar man al te lang niet meer gevaren had. Nog één vrouw nam contact op nadat ze de informatiefiche gekregen had van een vriendin die ook deelnam aan het interview.

Het interview betrof het stellen van open vragen aan de hand van een vragenlijst (Bijlage 4). Alle interviews werden door mezelf afgenomen waarvan drie bij de partner thuis, één in de kazerne te Zeebrugge en één in de huisartspraktijk. Naargelang het antwoord werd soms afgeweken van de volgorde van vragen. Ook werden vragen bijgesteld ter uitdieping van de antwoorden. De opnames op tape bedroegen respectievelijk 40 min, 1u18 minuten, 45 minuten, 48 minuten en 1 uur. Het 'informed consent' (Bijlage 5) werd door alle deelnemers ondertekend.

Vijf diepte-interviews werden afgenomen welke letterlijk uitgetypt werden aan de hand van de opname op tape. Voor de analyse werd als volgt te werk gegaan: 1/ doorlezen eerste twee interviews, aanduiden en coderen van relevante fragmenten, toewijzen aan een thema, 2/herlezen van zelfde twee interviews, herbenoemen en samenvoegen thema's, 3/doorlezen derde interview: coderen en rangschikken volgens gekozen thema's: geen nieuwe thema's gevonden 4/ splitsen van thema's, 5/ laatste twee interviews doornemen, coderen en rangschikken volgens thema. 6/ Uitwerken van schema. Schrappen/ samenvoegen van thema's waarover onvoldoende informatie. De weggelaten thema's betroffen: psychologische hulp van partner aan boord (buiten onderzoekvraag), beleving familiedagen (onvoldoende bevraagd), beroep op professionele hulp (onvoldoende bevraagd) 7/ Aan de hand van de volgens thema gerangschikte tekstdelen werden per thema de belangrijkste ervaringen beschreven en samengevat gebruik makende van relevante tekstfragmenten. Soms werden tekstfragmenten alsnog bij een ander thema ingedeeld.

Resultaten

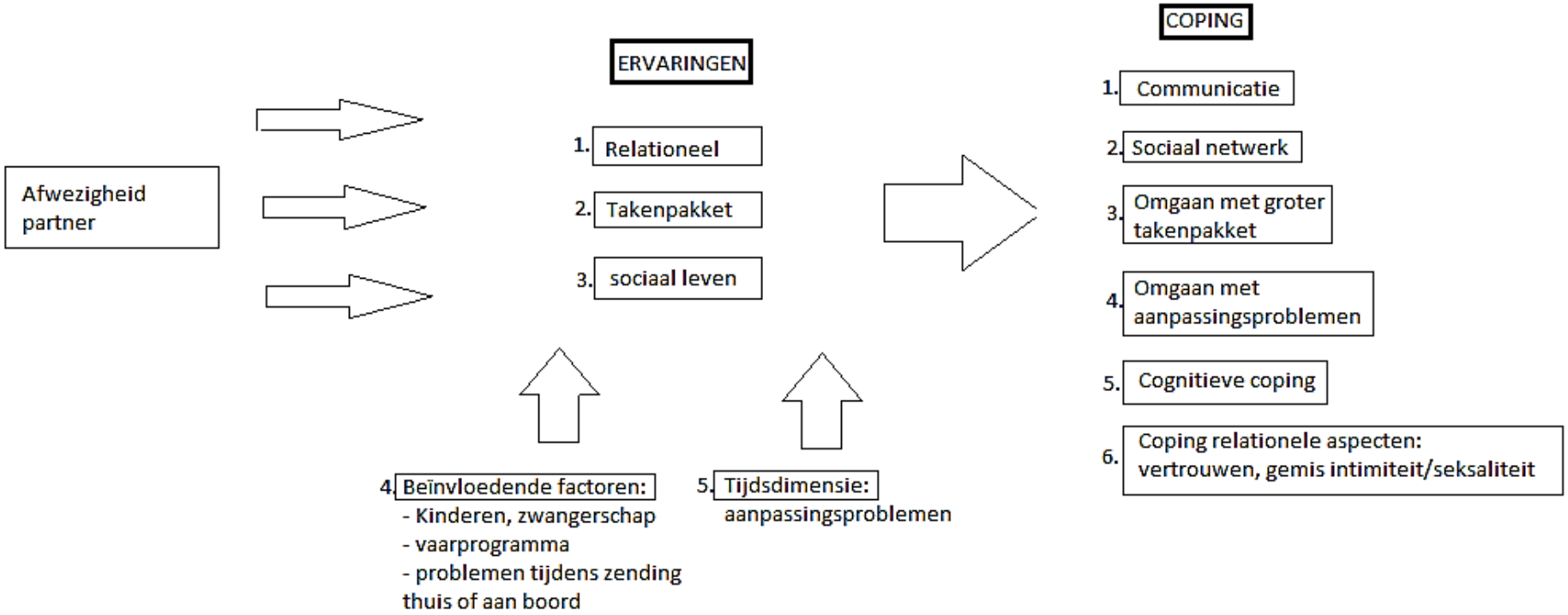
Beschrijving van de deelnemers

Tabel 1 Kenmerken van de deelnemers [(a)] afwezigheid door zendingen/oefeningen zoals ingeschat door de partner

Deelnemer	**Leeftijd,geslacht**	**Beroep**	**Gezondheidsproblemen**	**Partner**	**Maanden/ jaar op zee [(a)]**	**Vaartijd**	**Type schip**	**Relatie**
I	26j, V	Militair, voltijds	Geen	I	6-9	12 jaar	Mijnenjager Momenteel op zending	Duur: 5 jaar Kinderen: 1 zoon van 2j
II	38j, V	Militair, voltijds	Geen	II	6-8	15 jaar	Godetia Momenteel op zending	Duur: 10 jaar Kinderen: zoon van 2 maanden, partner: zoon vorige relatie
III	26j, V	Verzorgende in RVT, voltijds	Geen	III	6-8	8 jaar	Mijnenjager Momenteel op zending	Duur: 8 jaar Kinderen: geen, momenteel zwanger
IV	29j, V	Diabetescoördinator in ziekenhuis, 4/5de	Chronische nek- en rugklachten	IV	6	10 jaar	Godetia Momenteel op zending	Duur: 6 jaar Kinderen: zoon 2,5j
V	51j, V	Poetsvrouw in ziekenhuis, 75%	Hypertensie	V	9	33 jaar	Verschillende schepen, Sinds 1 jaar niet meer op zending	Duur: 32j, Kinderen: 3 volwassen dochters, 4 kleinkinderen

Inleiding thema's

De afwezigheid van de partner gaat gepaard met gemis, zowel emotioneel, relationeel als praktisch. Daarnaast is er een invloed op het sociale leven door het ontbreken van de partner. Beïnvloedende factoren die geïdentificeerd werden zijn: kinderen, vaarprogramma en problemen tijdens de zending. Vanuit tijdsperspectief zijn er een aantal aanpassingsperiodes die gepaard gaan met specifieke relationele problemen. Vervolgens worden de coping mechanismen samengevat volgens de thema's: communicatie, sociaal netwerk, omgaan met groter takenpakket, omgaan met aanpassingsproblemen, cognitieve coping en coping met gebrek aan vertouwen en gemis van intimiteit/seksualiteit. De thema's worden in volgend schema samengevat. In wat volgt worden de resultaten per thema beschreven.

Figuur 1 Schema van thema's

Ervaringen

1. Relationele aspecten

Alle geïnterviewden missen hun partner tijdens zending. Welk effect dit gemis heeft op specifieke relationele factoren wordt in wat volgt samengevat.

Verbondenheid De geïnterviewden geven aan zich evenveel tot zelfs meer verbonden te voelen met de partner tijdens de zending. Een vrouw vertelt dat ze het gevoel had dat door de job van haar partner ze samen sterker zijn geworden, en dat het succesvol doormaken van zendingen ook aantoont hoe sterk de relatie is.

Vertrouwen In eerste instantie antwoorden alle vrouwen dat ze hun man vertrouwen tijdens zending. Het belang van het vertrouwen blijkt uit volgende zin: 'ik vertrouw hem 100 procent, allee 200 procent want anders overleef je zoiets niet'. Bij enkelen blijkt dit vertrouwen enigszins dubbelzinnig 'we vertrouwen elkaar eigenlijk wel… want vroeg of laat komt dat toch aan je oren'. Eén van de vrouwen zei: '… ik vertrouw hem, maar door die andere collega, ik weet wel dat hij zich niet laat meeslepen, maar toch…'. Twee van de geïnterviewden hebben in het verleden zelf gevaren in de marine, deze ervaring wordt als faciliterend beschouwd voor wat betreft het vertrouwen: 'Ik weet hoe hij is in de havens', 'Je gaat beter begrijpen hoe het zit met je partner die weg is', 'Ik heb dat zelf uit mijn ervaring ook al gemerkt, niet elke vent gaat naar de hoeren'. Anderzijds werkt deze ervaring ook in de andere richting: een vrouw legt uit dat haar partner in het verleden jaloers was maar dat 'hij daar aan boord van de X. bijkans 100% van de vrouwen hunnen vent had weten bedriegen'.

Intimiteit, seksualiteit Intimiteit met de partner wordt door alle vrouwen gemist. Het gemis van seks is variabel waarbij twee vrouwen aangeven dit totaal niet te missen, twee vrouwen dit wel als een gemis ervaren en een andere het als volgt beschrijft ''Ik mis dat (seks) niet echt veel, dat is een klik in mijn hoofd… het meeste van al mis ik die knuffels en die zoentjes'. Alle vrouwen waren positief over het weerzien en het opnieuw hebben van seks: 'als je elkaar terug ziet is de liefde nog des te groot', 'dat is weer opladen, terug alles nieuw, voor hem ook; als hij mij ziet wordt hij nerveus en weet hij niet wat hij moet doen… elke aanraking is echt gevoelig, maar dat is zo… positief', 'Het is echt goed voor het seksleven dat hij af en toe weg is', 'als hij thuiskomt is dat intenser'. Ook de weken voorafgaand aan het vertrek worden als positief ervaren voor wat betreft het seksleven en de intimiteit binnen de relatie. Eén vrouw geeft wel aan dat bij korte periodes van terugkeer naar huis de spontaniteit van het seksleven soms gevaar loopt waarbij seks ervaren wordt als een 'moet-beurt'.

2. Groter takenpakket

Het takenpakket wordt door alle vrouwen als groter ervaren maar de mate waarin de taken van de man gemist worden verschilt sterk: 'Dat valt wel mee', 'Voor de taken zelf vind ik het niet erg', 'Ik mis

niet de taken die mijn man normaal doet, ik ben dat gewoon'. Slechts één vrouw zegt te missen dat haar man boodschappen doet en kookt.

3. Sociaal leven

Het effect van de afwezigheid van de partner op het sociale leven kan zowel positief als negatief zijn. Het gaat hier uiteraard eveneens over een vorm van coping zoals hieronder beschreven wordt. Een vrouw zegt net meer familie te bezoeken, een andere vrouw zegt ook meer weg te zijn omdat ze geen rekening moet houden. Twee partners ervaren daarentegen een duidelijk negatieve impact: 'We doen alles samen, dat mis ik ook: mijn sociaal leven, daarom zeg ik: 'mijn leven stopt als hij weg is' en 'ik moet echt veel laten'.

4. Beïnvloedende factoren

Kinderen, zwangerschap, bevalling

Vier vrouwen hebben één of meerdere kinderen, één vrouw was zwanger tijdens het interview. Het vertrek na een recente bevalling blijkt zwaar '…was ik net twee weken bevallen … moest hij alweer op zee, dan was dat wel zwaar maar dan zit je ook in die emotie van die zwangerschap'. Ook de eerste keer organiseren van huishoudelijk werk, taken en planning met kinderen wordt als zwaarder beleefd. Sociale activiteiten worden moeilijker: 'Als ik iets wil doen moet ik al een babysit regelen… 't is echt moeilijker voor mij nu met een kindje'. Ook de beleving van een positieve zwangerschapstest in afwezigheid van de partner blijkt lastig: 'Hij was wel blij maar ik zie dat niet'. Enkele vrouwen getuigen dat het ook voor hun partner moeilijker werd: 'Nu met X. (*pasgeboren dochter*); 't was hem toch zwaarder dan hij verwacht had', 'Ik denk dat het moeilijker voor hem is dan voor mij, ik heb Y. (*zoontje*) hé', 'Hij kwam dan thuis en opeens konden ze lopen… hij heeft eigenlijk veel moeten missen', 'In het eerste jaar (*dat hun kindje geboren was*) heeft hij hem drie maanden gezien, daar heeft hij het moeilijk mee… hij heeft het wel veel moeilijker dan ik'. Kinderen worden ook als beschermende factor ervaren: 'De kinderen; dat heeft mij altijd omhoog gehouden'.

Vaarprogramma

De drukte van het programma zal logischerwijze invloed hebben op de beleving van de zending. Maar wat als vervelend wordt ervaren is het laattijdig bekend zijn van het programma en het wijzigen van het programma: 'Wat zeer vervelend is, is dat we nog geen jaarplanning hebben van volgend jaar… begin maar eens te plannen… schoolvakanties enzo', 'Op een middag belt hij: 'maak mijn valiezen maar klaar… ik had welgeteld tien dagen de tijd (*vooraleer vertrek op zending voor zes maanden*)', ''t Is eigenlijk dankzij een vriendin in de marine dat ik soms meer weet', 'Dat ze soms twee dagen te vroeg komen of een dag te laat… ik vind dat echt vervelend', 'Je moet heel flexibel zijn'. Op de vraag met welke gevoelens de bekendmaking van de missie gepaard gaat antwoordt een vrouw: 'Dat de vertrekdatum nog duizend keer zal veranderen voor ze gaan vertrekken… planningsgewijs vaak moeilijk'.

Problemen tijdens zending

Praktische problemen en belangrijke gebeurtenissen tijdens zending worden als moeilijker ervaren dan erbuiten. Een vrouw omschreef het mooi: ‘Als alles goed gaat, gaat het’. Praktische problemen thuis die door de afwezigheid van de partner als lastiger worden ervaren zijn bijvoorbeeld een kapotte auto, een vos in de tuin, een ziek kind, problemen met de waterleiding, recente verhuis, haardbrand, enzovoort. Ook emotionele problemen bijvoorbeeld bij de partner aan boord kunnen zwaar wegen op het thuisfront, zo getuigt een vrouw dat ze bij haar kwamen toen haar man het niet meer zag zitten en naar huis wou met de vraag: ‘Kunde gij hem niet een beetje motiveren?’. Belangrijke gebeurtenissen zoals een zwaar ziek familielid of een overlijden tijdens zending zijn uiteraard zware periodes.

5. Aanpassingsproblemen

Elke verandering vraagt om een aanpassing: voor, tijdens en na de missie moeten beide partner zich aanpassen aan een nieuwe situatie. Een vrouw geeft aan dat haar partner de *weken voor vertrek* meer begint te ‘zagen’. Een andere vrouw vertelt: ‘Dan zitten we weer van ja, je gaat vertrekken en dan beginnen we ruzie te maken… ik begin altijd te zagen’. Anderzijds vinden de overige drie vrouwen dat er niet veel verandert voorafgaand aan het vertrek.

Het vertrek zelf beschrijft één van de vrouwen als volgt: ‘Het vertrek is nooit gemakkelijk want op zo’n dagen staat er veel volk rond u en je kan eigenlijk geen deftig afscheid nemen’. Het vertrek wordt heel wisselend beleefd: ‘Dat is efkens een raar moment’, ‘Je went daar een beetje aan’, ‘Normaal ga ik met hem mee (*naar de haven*) maar deze keer niet want ik weet dat ik verdrietig zal zijn’. Vooral het terug thuiskomen in een leeg huis blijkt moeilijk. Zo vertelt een partner die zelf vaart dat het ‘ambetante’ aan elkaar kruisen is dat er niemand is als je vertrekt en niemand staat als je thuiskomt.

De weken na het vertrek lopen de belevingen sterk uiteen. Zo vertelt een vrouw haar partner tijdens de eerste drie weken na vertrek niet te missen. Anderzijds wordt het gemis in het begin van de afwezigheid soms als zeer dramatisch ervaren: ‘’t Is alsof mijn leven stopt als hij weg is’. De eerste week tot de eerste twee weken na het vertrek is voor drie vrouwen de moeilijkste periode: ‘De eerste week vind ik het moeilijkste om aan te passen… je moet je draai vinden he’, ‘de eerste week dat hij weg is kan ik niet slapen’, ‘maar de derde week zeg ik ‘ah ja, nu ga ik iets doen, nu ga ik echt iets doen, nu moet ik weer een leven hebben’. Eén vrouw zegt dat vooral haar zoontje de eerste twee weken lastiger is maar niet zijzelf. Een vijfde vrouw zegt: ’’k Slaap beter zonder mijne man dan met mijne man’. De moeilijkste momenten van de week blijken in het weekend voor de ene, ’s avonds voor de andere. Een vrouw beschrijft het als volgt: ‘’t is ’s avonds… de kinderen zijn in bed, stil, alles is gedaan, en dan zit je daar alleen’.

De terugkeer gaat bij iedereen gepaard met positieve gevoelens. Drie vrouwen zeggen geen of zelden een aanpassingsperiode te merken bij zichzelf of hun partner en vertellen dat hun man gewoon zijn taken terug oppakt. Hiervan vinden twee vrouwen het enkel lastig dat ze niet meer naar de Tv-

programma's van hun keuze kunnen kijken. De twee andere vrouwen valt het wel op dat hun partner een aanpassingsperiode doormaakt: 'Soms moet ik zeggen: 'Nu ben je thuis en zit je niet meer aan boord, nu moet je beleefd zijn'', 'Dat is altijd zo, als hij terugkomt droomt hij veel… hij springt dan direct uit bed… ik denk dat dat ongeveer meestal een maand duurt', 'Tja, die aanpassingsperiode, dan is hij wel wat stiller dan anders'.

Coping

1. Communicatie

De afwezigheid van de partner wordt voor een deel omzeild door het verder zetten van de communicatie tijdens de zending. Door de enorme toename van communicatiekanalen kan de partner meer en anders betrokken worden bij allerlei gebeurtenissen. Een vrouw getuigt: 'Vroeger was het ook anders… we wisten totaal van niets en dan zat je te wachten en dan plots in de brievenbus had je zo een pak brieven, en hij schreef mij alle dagen een brief hoe zijn dag was, ik schreef dan terug hoe het hier allemaal was'. Op de vraag of de communicatie nu beter is antwoordt ze: 'Mja, maar wij hebben eigenlijk altijd heel goed met elkaar kunnen communiceren'.

Tabel 2 vat de meest *gebruikte communicatiemiddelen* samen: sms, telefoongesprekken en email (zie tabel 2). De communicatie besproken in het vijfde interview betrof een zending waarbij de partner voornamelijk aan de kade verbleef en werd daarom niet opgenomen in de tabel. Skype, facebook en Messenger worden ook maar in mindere mate gebruikt. Skype is enkel mogelijk in de haven en wordt slechts door één deelnemer vermeld. De koppels waarvan de man op een mijnenjager vaart zeggen dagelijks te sms'en. Telefoneren aan boord wordt hier minder gedaan; als reden hiervoor wordt door één vrouw 'de slechte verbinding' opgegeven: 'je verstaat elkaar nauwelijks… ik vind dit eigenlijk beter van niet'. De vrouwen van varend personeel op de Godetia telefoneren van dagelijks tot tweewekelijks. E-mailen gebeurt sterk wisselend van bijna dagelijks tot weinig of enkel als er geen andere verbinding is.

De *inhoud* van de sms'en betrof meestal standaardzaken als goedemorgen en slaapwel of het bericht 'bel mij'. De routine telefoongesprekken zijn dikwijls kort, vijf tot tien minuten, en variëren van inhoud: 'gewoon eens horen of alles in orde is', 'gewoon elkaar horen, de stem' tot 'hij weet eigenlijk nooit wat hij moet zeggen'. De *communicatie van problemen* verschilt: twee vrouwen die zelf gevaren hebben getuigen: 'Je gaat niet alles communiceren als er iets slecht gaat… ik zal toch eerst overwegen: heb ik hem nodig of niet… als hij zich ongerust maakt zal hij zijn werk aan boord niet goed meer kunnen doen en zal hij van boord willen', 'Wat ik zelden ga doen is zagen aan de telefoon tegen hem… ik zorg ook wel dat ik een oplossing heb', 'Als het slecht gaat thuis dan zit je aan boord je kas op te fretten', 'Er is thuis meer hulp dan aan boord'. Twee andere vrouwen zeggen net: ' Als er problemen zijn zeg ik dat direct' en 'In mijn moeilijke periode dan was dat sms'en van: skypen!' (NB:

haar man verbleef tijdens deze zending voornamelijk aan de kade), ‘Ik heb altijd alles kunnen vertellen’ maar ook: ‘Dan wou ik het niet te lang laten duren omwille van hem, omdat hij het ook moeilijk had… ja, hij moet zich wat stoer laten uitschijnen… zich sterk houden’.

De weersomstandigheden en de afstand tot de kust bepalen hoe bereikbaar de partner is*: hoe wordt met deze beperkingen omgegaan*? Ook hier valt het verschil op tussen de vrouwen die zelf gevaren hebben en de anderen. ‘Als hij niet antwoordt, weet ik, hij heeft geen ontvangst’, ‘ze moeten door de golf van Biskaje en als het slecht weer is, heeft hij geen of slechte verbinding, ik weet dat ook en ik word niet zot’, ‘Er zijn ook veel pannes’, ‘Als hij zegt: ‘safe guard’ dan smijt hij de telefoon neer en dan weet ik het is weer een panne of oefening’, ‘Ik begrijp dat, bijvoorbeeld black hole, dan gaat alle communicatie uit, dat vind ik niet slecht’: getuigen twee vrouwen die zelf ook gevaren hebben. Een totaal ander verhaal vertelt een andere partner: ‘Maar als ik één dag niets gehoord heb… ik word daar ongerust van… want ja, hij zoekt bommen en ja, als de bom ontploft, dan is het gedaan’, ‘Altijd ongerust, zeker als hij een foto doorstuurt (*van een mijn*)’.

Tabel 2 De meest gebruikte communicatiemiddelen met ontvangst (zoals ingeschat door de deelnemer), frequentie van gebruik en inhoud

Interview	Sms			Gsm: telefoon			Internet	Internet: email	
	Ontvangst	Frequentie	Inhoud	Ontvangst	frequentie	Inhoud	Ontvangst	Frequentie	inhoud
I (CMT)	'redelijk goede ontvangst'	dagelijks	'standaardzaken als goedemorgen, slaapwel,…' 'als er niets speciaals is'	Indien binnen de ontvangstzone met gsm, via telefoon schip: 'slechte verbinding… ik vind dit eigenlijk beter van niet'	'ik vind dit eigenlijk beter van niet'	-	'dat gaat eigenlijk altijd' uploaden foto's duurt lang	Als er lang geen gsm-verbinding is	Foto's, mails
II (Godetia)	In haven	-	'bel mij'	Soms niet bijvoorbeeld als slecht weer	'Bijna alle dagen'	'vijf minuutjes… gewoon eens horen of alles in orde is'		'Weinig… meestal messenger'	'ne keer ne link'
III (CMT)	-	dagelijks	-	-	'Nagenoeg elke week als we verbinding hebben'	'gewoon elkaar horen, de stem'		bijna elke dag	
IV (Godetia)	-	-	-	'Met de vaste lijn moet je ook al thuis zijn'	'Twee keer in de week'	'tien minuten… tegenwoordig gaat dat meer over de zoon dan iets anders', 'hij weet eigenlijk nooit wat hij moet zeggen'		3/week	Foto's

2. Sociaal netwerk

Een belangrijke manier om het gemis zowel emotioneel als praktisch op te vangen bestaat uit het inschakelen van derden. Uit de interviews blijkt dat drie van de vijf vrouwen voornamelijk beroep doen op de *familie* voor praktische en emotionele steun tijdens zending: 'Aan mijn mama heb ik het meeste steun… we bellen elke dag', 'Ze komt naar mij om te babbelen over het werk van mijn vriend…echt veel steun heb ik aan haar (over de moeder van de partner)', 'Ik ga dikwijls mijn familie bezoeken maar ook zijn familie… ik heb heel veel steun'. Twee vrouwen antwoorden op de vraag of ze ook steun aan hun familie hebben: 'Mijn ouders ook maar die wonen ver. Zijn moeder ook maar die is al 73 jaar en ze zit veel alleen dus als ik ne keer kom dan wil ze meestal haren parlé doen', '…ik heb nooit steun van mijn moeder gehad'. Deze twee vrouwen geven aan de belangrijkste steun te krijgen van hun *vriendin(nen)*: 'ze is een goede steun… we hebben heel veel aan elkaar' (over een vriendin die ook partner is van een militair), 'ik had veel aan mijn vriendinnen… haar man was visser, dus we hadden eigenlijk altijd steun aan elkaar'. Anderen geven aan net die vriendschap (van 'peers') te missen of te zoeken: 'ik zoek vriendschap bij andere vrouwen (*van militairen*) zodat we kunnen praten over onze mannen', 'vroeger waren er meer vrouwen van militairen die ik kende, maar nu is een hele andere equipe, er zijn er veel weg'. *Collega's en buren* worden slechts door twee vrouwen aangehaald als steun bij praktische of emotionele problemen. Twee vrouwen appreciëren enorm de *bezoeken aan de partner* in Europese havens met andere partners of familie: 'nu ben ik net in Frankrijk geweest en nu ben ik weer 'nieuw' en ook: oh ja, nu is het nog maar een maand en een half'.

3. Omgaan met groter takenpakket

Eén vrouw ging vier vijfden werken omdat 'dat anders niet te doen is'. De andere vrouwen bleven werken zoals voorheen. Een vrouw vindt een helpende gedachte: 'dat ik weet dat het niet wegloopt', een andere vrouw zegt 'meestal, dat van hem laat ik gewoon liggen'. Soms wordt de druk zelf als kleiner ervaren: 'mijn strijk laten staan, foert, ik laat het staan… terwijl als hij thuis is, kom, ik ga maken dat het weg is'. Ook het structureren van de dagdagelijkse routine maakt het gemakkelijker om te gaan met het groter takenpakket, zo plant een vrouw de ene avond wel huishoudelijke taken in en de andere dag een avond voor zichzelf en zo dag op dag af. Een vrouw (ook militair) zegt op de vraag 'Hoe ga je om met het groter takenpakket?': 'Binnen paar jaar is het aan hem he'. Een andere vrouw vindt het handig dat haar man vanop zee bepaalde taken voortzet, bijvoorbeeld het aanvragen van de meterstand via het internet.

4. Omgaan met aanpassingsproblemen

Bij één koppel verandert niet veel *voorafgaand aan het vertrek*. Drie koppels verklaren vooral meer te regelen, alles in orde te maken, te 'debriefen'. Eén vrouw vertelt dat haar man wat meer taken op zich neemt en haar meer laat uitslapen voorafgaand aan het vertrek.

Vier vrouwen gaan altijd naar de haven om hun partner uit te zwaaien bij het vertrek. Eén vrouw gaat niet (meer) mee maar neemt thuis afscheid omdat ze de terugkeer naar een leeg huis te emotioneel vindt. Twee andere vrouwen zorgen voor een leuke activiteit de dag van het vertrek. De aanwezigheid van de kinderen bij het afscheid wordt door alle vrouwen (met kinderen) als belangrijk aanzien. Coping strategieën tijdens de zending werden reeds besproken in de thema's 'communicatie', 'sociaal netwerk' en 'omgaan met groter takenpakket'.

Aanwezigheid *bij terugkomst* is voor alle vrouwen een vanzelfsprekendheid. Over de *periode na terugkeer* verklaart een vrouw: 'Het weekend is heilig, niemand mag op bezoek komen, de familie moet wachten', een andere vrouw klaagt inderdaad dat de periode na terugkomst druk is en dat iedereen hem wil zien en 'je overal naar toe moet'. Een koppel heeft de gewoonte op zending een filmpje te maken om nadien te vertellen over de zending. Een vrouw gaat als volgt om met de aanpassingsperiode na de zending: 'dat moet hij op zijn eigen tempo doen, ik ga nooit iets zeggen, ik laat hem gewoon doen'.

5. Cognitieve coping

Tijdens het interview worden soms helpende gedachten, bepaalde overtuigingen, geëxpliciteerd. *Begrip, aanvaarding, bewondering voor de jobkeuze* blijken uit volgende tekstfragmenten: 'Hij mag niet stoppen voor mij, 't is zijn job, zijn droom', 'Ik weet dat zit in hem, dat is zijn job, zijn werk', ''t Is zijn beroep he, ik heb dat aanvaard'. Een vrouw wordt blij als haar man vertelt: 'wij hebben zoveel bommen gevonden… hij is zo trots en niet bang. Hij doet dat wel goed!'.

Ook *bepaalde overtuigingen over zichzelf* spelen een rol: de twee vrouwen met de langste ervaring, respectievelijk 10 en 32 jaar in een relatie met een 'varende partner', geven meermaals tijdens het interview aan zelfstandig te zijn: 'Ik ben altijd zeer zelfstandig geweest', 'Wij moesten veel meer onze plan trekken', 'Ik heb eigenlijk altijd mijnen plan getrokken'.

Ook *relationele overtuigingen* komen naar boven: 'Ik zou niet kunnen samenleven met iemand die hier constant is', 'We hebben eigenlijk altijd een sterke band gehad', 'Je moet elkaar kunnen lossen… je moet elkaar niet tegenhouden want anders beginnen de problemen'.

Het *gevoel er niet alleen voor te staan* is zeker belangrijk (zie thema: sociaal netwerk). Ook het idee dat er altijd een alternatief is werkt verlichtend: 'Moest het echt te moeilijk zijn kan ik nog altijd zeggen 'kom maar terug of stop er maar mee''.

6. Coping relationele aspecten: vertrouwen, gemis van intimiteit/seksualiteit

Vertrouwen Een vrouw vindt het geruststellend dat er bijvoorbeeld in de weekends activiteiten worden georganiseerd zodat ze 'niet altijd op café zitten of uitgaan' (Zie ook thema 'Communicatie').

Omgaan met gemis aan intimiteit, seksualiteit Een vrouw zegt dat ze meer masturbeert en haar partner aan boord ook. Een andere vrouw antwoordt: ‘nihil he, er wordt daar ook niet over gepraat. Maar dat ligt niet in mijn aard om daar zo over te praten’. Nog een andere vrouw zegt dat haar man altijd porno meeneemt. Ook vertelt iemand: ‘Dat durft al ne keer pikanter gaan over de telefoon’.

Discussie

Kwaliteit van de studie

Voor het bespreken van de kwaliteit van de studie werd gebruik gemaakt van een artikel van Willems en van Zwieten (21).

Externe betrouwbaarheid. De vraagstelling 'Hoe ervaren partners de langdurige afwezigheid van hun partner tijdens een militaire uitzending?' is helder maar nogal breed wat het risico inhoudt bepaalde topics niet voldoende in de diepte te onderzoeken. De manier waarop het onderzoek is uitgevoerd wordt expliciet beschreven in het hoofdstuk 'onderzoeksmethodiek' met name; de gebruikte methode, de positie van de onderzoeker en de context. Ook de manier van rekrutering wordt nauwkeurig verhelderd. De ruwe gegevens, i.e. de interviews op tape en uitgetypt zijn beschikbaar.

Wat betreft de *interne betrouwbaarheid* is er mogelijks invloed van de individuele onderzoeker, i.e. mezelf, die gedurende enkele jaren zelf partner is geweest van een varend militair en bovendien zelf militair is. Een ander zwak punt is dat er geen gebruik wordt gemaakt van meerdere methoden of softwareprogramma's. Na het coderen van tekstfragmenten van de eerste twee interviews werd een overlegmoment gevoerd met de promotor (als tweede onderzoeker) die ook deze twee interviews geanalyseerd had waarbij de analyses vergeleken werden en thema's besproken werden.

Interne validiteit. De manier waarop het interview gevoerd is is op zich een bron van vertekening en hangt af van de geïnterviewde, de interviewer en de interacties hiertussen. De gesprekstechnieken verbeteren mogelijks naarmate meer interviews afgenomen worden waardoor potentieel meer informatie verkregen werd. Door het opnemen en letterlijk uittypen van de interviews werd in deze stap selectie vermeden. Het weglaten van bepaalde tekstdelen die als niet relevant worden beschouwd houdt het risico van selectie in. Tekstfragmenten werden gecodeerd en geordend per thema; deze werden in een apart document bijgehouden. Bij de keuze van de tekstfragmenten bij de beschrijving van de resultaten is er opnieuw het risico van selectie maar elkaar tegensprekende fragmenten werden nooit bewust weggelaten. De geïnterviewde personen kregen niet de mogelijkheid om commentaar te leveren op de voorlopige resultaten of uitgetypte interviews.

Externe validiteit. De onderzochte populatie is klein maar dit zegt niets over de mate waarin de onderzoeksvraag wordt beantwoord. De doelgroep betrof vrijwillige deelnemers, allen partners van varend personeel. Generalisatie dient rekening te houden met de specifieke kenmerken van de deelnemers zoals hierboven beschreven. Bij aanvang van de relatie vaarden alle partners reeds. De duur van de relatie betrof 5-32 jaar wat mogelijks een selectie van koppels betekent. Includeren van

mannelijke partners, partners zonder kinderen en partners met kortere relatieduur brengt vermoedelijk andere en bijkomende informatie aan het licht.

Discussie Resultaten

1. Verbondenheid, vertrouwen, intimiteit en seksualiteit

De resultaten van het neutraal tot positief effect op het gevoel van verbondenheid wordt in voorgaande studies ook beschreven: ‘alleen instaan voor het huis en gezin en de afwezigheid van de partner zorgden dikwijls voor het dichter bij elkaar brengen (1)’. Het vertrouwen of soms het gebrek hieraan werd niet eerder beschreven. De vrouwen die ook militair zijn vinden dat de kennis van het militaire leven en meer specifiek van het leven aan boord het gemakkelijker maakt hun partner te vertrouwen; dit zou erop kunnen wijzen dat door het beter informeren van vrouwen een deel van het wantrouwen kan weggenomen worden. Anderzijds kan dit ook te maken hebben met het feit dat een soort controle mogelijk is. Het organiseren van activiteiten (andere dan op café zitten en uitgaan) in de haven bleek ook een geruststellend effect te hebben voor het thuisfront. Intimiteit werd door alle vrouwen gemist, seksuele activiteit iets minder met enig voorbehoud omdat dit toch een onderwerp blijft waarover minder vlot gepraat wordt wat één vrouw ook letterlijk zegt: ‘dat ligt niet in mijn aard om daar zo over te praten’. Anderzijds gaat de periode van gemis gepaard met een intensere periode voor wat betreft intimiteit en seks voor en na de zending. De coping strategieën die aangehaald werden waren: ‘niets’, masturberen, porno en ‘pikantere’ gesprekken telefonisch.

2. Groter Takenpakket

Het overnemen van de taken van de man op zich bleek geen grote impact te hebben hoewel toch één vrouw minder ging werken omwille van de job van haar man en een andere vrouw de taken van haar man echt miste. Coping strategieën waren: ‘dingen laten liggen, structuur in dagelijkse routine brengen, partner die van op zee bepaalde zaken regelt. Ook in het thema ‘aanpassingsproblemen’ kwamen coping strategieën hierover naar boven: partner die vóór de zending bepaalde taken nog regelt, partner die voor de zending wat meer taken opneemt en vrouw als het ware wat rust gunt, en overleg tussen partners voor de zending. Het feit dat het takenpakket gemakkelijk werd overgenomen kan liggen aan het feit dat het hier toch gaat om een groep vrouwen die reeds sinds geruime tijd samenleven met een partner die vaart of zoals een partner getuigt: ‘Ik ben dat gewoon, ik heb dat altijd gedaan’. Mogelijks gaan koppels bij wie dit niet zo eenvoudig verloopt ook eerder afhaken.

3. Sociaal leven

In tegenstelling tot het takenpakket blijkt de verandering in het sociaal leven wel van belang: de zending kan zowel een uitbreiding als een inkrimping van het sociale leven betekenen. Er moet minder rekening gehouden worden enerzijds, anderzijds is er minder mogelijk door bijvoorbeeld kinderen die opgevangen moeten worden of gedeelde activiteiten waaraan zonder partner niet deelgenomen wordt.

De vrouwen die het er in het algemeen het moeilijkst mee hadden dat hun partner wegging blijken effectief veel activiteiten te laten en dit was net hetgene wat ze zo erg vonden. Het inschakelen van derden is een belangrijke coping strategie voor het emotioneel en praktisch gemis. Drie vrouwen deden vooral een beroep op de familie en kregen hier de meeste steun van maar voor twee vrouwen waren vooral vriendinnen een belangrijke bron van steun en dit waren met name vriendinnen die in eenzelfde situatie verkeerden, i.e. een man hebben die vaart. Twee vrouwen die de meeste steun van hun familie kregen gaven ook aan deze vriendschap met andere partners te missen. Een manier om elkaar te ontmoeten zijn de door defensie georganiseerde familiedagen. Het bezoeken van de partner in Europese havens is uiteraard een welkome onderbreking van een lange zending.

4. Beïnvloedende factoren: kinderen

Nederlands onderzoek (13) stelt dat het al dan niet hebben van kinderen de mate van spanning bij de partner tijdens zending niet beïnvloedt; anderzijds rapporteert een Amerikaanse meta-analyse dat deelnemers met kinderen het gevoel hadden dat ze effectief single ouder werden (1). Uit de resultaten hier blijkt dat doormaken van de eerste zendingen na het hebben van kinderen als zwaarder wordt ervaren. Het hebben van kinderen vraagt zowiezo om een aanpassingsperiode en het lijkt logisch dat deze periode tijdens de zendingen als zwaarder wordt ervaren.

5. Beïnvloedende factoren: vaarprogramma

Uit onderzoek blijkt dat veel thuisblijvers spanningen en frustraties ervaren door het laat bekend zijn er verschuiven van vertrek- en terugkomstdata (2). Identieke ervaringen werden hier geuit. De verklaring van één van de partners: ‘’t Is eigenlijk dankzij een vriendin in de marine dat ik soms meer weet’ zou kunnen leiden tot het nagaan of bepaalde informatie niet vroeger kan verstrekt worden zodat vanuit standpunt van het thuisfront beter kan gepland worden. Aan de andere kant kan te vroege bekendmaking misschien lijden tot nog meer veranderingen in het schema wat opnieuw tot meer frustraties leidt.

6. Beïnvloedende factoren: problemen tijdens zending

Belangrijke gebeurtenissen veroorzaken meer spanning tijdens zending dan erbuiten overeenkomstig de idee dat wanneer ingrijpende gebeurtenissen zich opstapelen, de gebeurtenissen ineens veel zwaarder worden ervaren (2). Het gaat hier over kleine praktische problemen in huis die gewoonlijk door de man of gezamenlijk aangepakt worden maar belangrijker zijn de emotionele problemen/ gebeurtenissen waarbij de steun van de partner van groot belang is. Coping strategieën hierbij zijn: het inschakelen van hulp van derden wat reeds hierboven besproken werd en uiteraard de communicatie tussen de partners. Uit voorgaand onderzoek (2) bleek dat beide partners de inhoud aanpassen met als doel de ander af te schermen of te ondersteunen. Interessant is dat uitgerekend de twee vrouwen die zelf gevaren hadden verklaarden problemen niet onmiddellijk te communiceren om volgende opgegeven redenen: veroorzaken van ongerustheid van de partner aan boord, beperking om vanop zee

te helpen en beperkte steun aan boord bij problemen thuis. De andere vrouwen geven aan wel hun problemen onmiddellijk te communiceren. Of koppels hun problemen communiceren of niet is uiteraard hun persoonlijke keuze; toch zou het beter informeren over welke hulp beschikbaar is aan boord en hoe de omstandigheden zijn misschien voor een beter begrip tussen koppels kunnen leiden.

7. Aanpassingsproblemen

Tijdens de interviews wordt de impact van de zending bevraagd in de periodes voor, tijdens en na zending. Beter is, zoals in de Nederlandse studie, de interviews op de verschillende tijdstippen af te nemen (2). Hier toetsen we de resultaten af aan voorgaand kwalitatief onderzoek en de zogenaamde 'emotional stages of deployement'; een gekend concept dat de verschillende stadia beschrijft en ondermeer diende voor de uitbouw van een psychosociaal ondersteuningsprogramma voor vrouwen van militairen in de Verenigde Staten (22).

Problemen tijdens zending, veranderingen in het vaarprogramma en kinderen zullen interfereren met het aanpassingsproces zoals hierboven aangehaald.

Dat *voor vertrek* meer 'gezaagd' wordt of meer ruzie gemaakt wordt kan passen bij de zogenaamde 'fase van protest' (19). Bij wijze van coping wordt meer geregeld en gepraat zoals ook door andere studies beschreven (2). Eén vrouw vertelt dat haar man meer taken op zich neemt in deze periode. Dit in tegenstelling tot de beschreven 'fase van vervreemding en onthechting'(22) voor vertrek.

Voor wat betreft *het vertrek* is de uitspraak: 'Je kan eigenlijk geen deftig afscheid nemen' belangrijk om mee te nemen. Het informeren van vrouwen over hoe het afscheid verloopt en de beperkingen hiervan kan ervoor zorgen dat koppels een alternatieve manier zoeken om intiem afscheid te nemen. Ook afleiding zoeken op de eerste dag in plaats van onmiddellijk naar de lege woonst terug te keren kan een manier zijn van het afscheid minder bruusk te laten verlopen.

Weken na vertrek. Een duidelijke periode van 'verdriet en ontreddering of wanhoop' (22) wordt eigenlijk maar door één vrouw uitgesproken: ''t Is alsof mijn leven stopt als hij weg is'. Het valt op dat de vrouwen die ook militair zijn minder aanpassingsproblemen aangeven overeenkomstig het reeds in meerdere studies aangetoonde positieve effect van 'kennis van het militaire leven' (23, 1). De vrouw die de meeste aanpassingsproblemen aangeeft betreft een jonge vrouw die sinds een zevental jaar in België verblijft. Jonge leeftijd en vreemde origine zijn twee kenmerken die in studies (23) geïdentificeerd werden als risicofactoren voor grotere aanpassingsproblemen.

Aanpassing na terugkeer. Eén vrouw moest duidelijk door een fase van 'renegotiating the marriage contract'(22). Overeenkomstig voorgaand onderzoek (2) merkt slechts een deel van de vrouwen een aanpassingsperiode op die daarom niet als negatief ervaren wordt. Mogelijks is het beeld te optimistisch door selectie en ervaring van koppels. Opvallend was dat geen enkele vrouw aangaf moeite te hebben met het uit handen geven van taken. Een coping mechanisme van één van de koppels

was het plannen van een weekend voor zichzelf zonder familieleden. De reïntegratie in het gezin kan op die manier inderdaad rustiger verlopen. Een andere vrouw was zich bewust dat er telkens een aanpassingsperiode was voor haar man en ‘liet hem gewoon doen op zijn eigen tempo’.

8. Cognitieve coping

Hoe de geïnterviewde partners in het leven staan, hoe ze denken over zichzelf, hun relatie en de job van hun partner bepaalt hoe met de zendingen omgegaan wordt. Twee van de drie vrouwen die de minste aanpassingsproblemen vertonen en ook de minste familiale steun hadden bleken zichzelf in te schatten als zeer zelfstandige vrouwen. Doordat ze verklaren dat ze altijd zo geweest zijn wordt de indruk verkregen dat ze ook om die redenen een dergelijk leven aankunnen en niet omgekeerd: dat ze zelfstandig geworden zijn door het proces van veelvuldige zendingen. Het ene hoeft het andere niet uit te sluiten. In voorgaande studies blijkt dat de ervaring van zendingen vaak leidt tot een nieuw gevoel van onafhankelijkheid, kracht en zelfredzaamheid (1). Het gevoel te kunnen rekenen op een sociaal netwerk is beschermend net als het besef dat er altijd een alternatief is. Ook begrip en aanvaarding van de jobkeuze zorgde ervoor dat vrouwen niet opgaven. Bepaalde relationele overtuigingen zoals ‘kunnen loslaten’, ‘niet kunnen samenleven met iemand die er constant is’, zijn beter te verzoenen met een dergelijk leven dan andere.

9. Communicatie

Het belang van communicatie is reeds veelvuldig aangetoond. De middelen zijn contextafhankelijk. ‘Communicatie van problemen’ werd hierboven reeds besproken. Uit voorgaand onderzoek bleek dat bij uitblijven van het verwachte contact er een grote toename was in angst en ongerustheid (2). Ook hier bleek het belang van ‘kennis van het militaire leven’ wat aantoont dat het beter informeren over zaken als ‘invloed van het weer/reisroutes op de ontvangst’, het voorkomen van pannes en oefeningen en begrippen zoals ‘black hole’, mogelijks leidt tot minder ongerustheid. Ook het vermijden van verspreiding van foto’s die ongerustheid in de hand kunnen werken kan helpen maar is waarschijnlijk moeilijk te realiseren.

Besluit

Ondanks de sterk wisselende context van deze studie zien we veel inhoudelijke overeenkomsten met voorgaand kwalitatief onderzoek. Anderzijds werden een aantal ervaringen en coping strategieën beschreven die niet terug te vinden zijn in voorgaand onderzoek.

Het neutraal tot positief effect op de *verbondenheid* hier beschreven wordt ook teruggezien in voorgaand onderzoek. Het *vertrouwen* en soms het gebrek hieraan is niet eerder beschreven. Een groter vertrouwen kan mogelijks verkregen worden door 'het beter informeren van partners over het leven aan boord' en 'het organiseren van activiteiten tijdens het weekend in de havens'. Het *gemis van intimiteit en seksualiteit* is sterk variabel net als de coping mechanismen.

De impact van de *toename van het takenpakket* wordt hier als relatief gering ingeschat waarbij de jarenlange ervaring van de koppels mogelijks een rol speelt. Aangehaalde strategieën bij het omgaan met het groter takenpakket waren: 'taken laten liggen', 'structuur brengen in dag', 'partner die bepaalde taken vanop zee doet', 'debriefen voor zending', 'partner die extra taken voor zending op zich neemt'.

De impact op het *sociale leven* is groot waarbij het wegvallen van bepaalde sociale activiteiten als zeer negatief ervaren wordt. Aangehaalde redenen blijken een gebrek aan (wens tot) kinderopvang en het niet willen deelnemen aan sociale activiteiten zonder de partner. Familie en andere partners van varend personeel bleken de belangrijkste steun te bieden.

In verband met de resultaten over de *aanpassingsproblemen* bij het vertrek lijkt het nuttig vrouwen in te lichten over de manier waarop in de haven afscheid kan genomen worden. Ook het plannen van een activiteit op de dag van het vertrek in plaats van terug te keren naar een 'leeg huis' kan helpen het afscheid minder bruusk te maken. Coping mechanismen bij terugkeer naar huis waren: 'het eerste weekend voorbehouden voor het gezin', 'partner laten doen op eigen tempo'.

Helpende gedachten bij het omgaan met zendingen zijn begrip en aanvaarding voor de jobkeuze, het gevoel zelfstandig te zijn, bepaalde relationele overtuigingen en het gevoel er niet alleen voor te staan.

Factoren die de beleving van een zending negatief kunnen beïnvloeden zijn: *problemen, het recent krijgen van kinderen* en *verschuivingen in het vaarprogramma*. Na het *(recent) krijgen van kinderen* wordt een zending zwaarder ervaren gemedieerd door een inperking van de sociale activiteiten en het, voor de eerste keer, organiseren van huishoudelijk werk**.** Het vertrek na een recente bevalling is moeilijker en emotioneler. Anderzijds kunnen kinderen net het coping mechanisme bij uitstek zijn voor het volhouden van een zending zoals ook eerder beschreven. Het *laattijdig bekend maken en verschuiven van vertreks- en aankomstdata* wordt hier nogmaals bevestigd als reden voor spanningen en frustraties. Militaire partners ervaren dezelfde frustraties maar blijken toch beter op de hoogte.

Betere informatie over de reden van de laattijdige bekendmaking of verschuiving van de data kan mogelijks leiden tot een beter begrip en minder frustraties.

Communicatie omzeilt voor een deel de afwezigheid van de partner. Bij het optreden van problemen is dit een belangrijk coping mechanisme. Hierbij kan het 'sparen' van de partner misschien leiden tot minder problemen bij de partner aan boord, anderzijds kan het bespreken van problemen tot een verlichting thuis leiden. Informatie over de beperkingen van de partner om het thuisfront te helpen, alsook de beperkte steun aan boord, kan de partner mogelijks helpen de situatie beter in te schatten. De impact van het uitblijven van contact blijkt veel minder groot bij de militaire partners en dit door het beter op de hoogte zijn van 'invloed van weer/reisroutes', 'voorkomen van pannes en oefeningen', 'kennis van procedures zoals 'black hole''. Ook hier blijkt dus nog ruimte voor het beter informeren van partners over de beperkingen van de communicatie aan boord.

Tot slot kan gesteld worden dat de analyse van de resultaten suggereert dat partners, zeker bij het doormaken van een eerste zending, gebaat zijn bij informatie (door partner, defensie of beiden) omtrent de bekendmaking van het vaarprogramma, de omstandigheden van afscheid bij vertrek, de beperkingen in de communicatie aan boord, de beperkingen van de partner aan boord bij problemen thuis, het verloop van de weekends in de haven (waarbij het organiseren van activiteiten een geruststellend effect kan hebben).

Inperking van sociale activiteiten is een negatieve coping methode en dient vermeden te worden door onder andere het inschakelen van voldoende kinderopvang. Met betrekking tot het groter takenpakket helpt het volgende : 'laten liggen', 'structureren', 'man die vooraf extra taken op zich neemt', 'debriefen voor vertrek'. Het plannen van een activiteit op de dag van vertrek lijkt het vertrek draaglijker te maken.

Referenties

(1) Wilson M.N. and Murray D.M. The experience of deployement for partners of military personnel: A qualitative Meta-Synthesis. Journal of couple and relationship therapy 2016; 15 (2): 102-120.

(2) Andres M. en Moelker R. en Soeters J. Militaire gezinnen en uitzending (I). Militaire spectator. 2008; 177 (9): p 487-500.

(3) Runge C. et al. Spouses of military members: Experiences and Insights: Qualitative analysis of responses to an open-ended Question in a survey of Health and Wellbeing. Plos One 2015; 10(2): 1-18.

(4) de Burgh HT1, White CJ, Fear NT, Iversen AC. The impact of deployment to Iraq or Afghanistan on partners and wives of military personnel. Int Rev Psychiatry. 2011 Apr;23(2):192-200.

(5) Simon H. et al. The emotional cycle of deployment: Military family perspective. Beschikbaar via: http://www.military.com/spouse/military-deployment/dealing-with-deployment/emotional-cycle-of-deployment-military-family.html. Geraadpleegd op 1/10/2016.

(6) Pittman, J.F., Kerpelman, J.L. and McFayden J.M. Intern and external adaptation in Army families: Lessons from operations Desert Shield and Desert Storm. Family Relations 2004; 53: 249-260.

(7) Karney, B. and Bradbury, T.N. The longitudinal course of marital quality and stability: a review of theory, method and research. Psychological Bulletin 1995; 118 (1): 3-43.

(8) Mansfield, A.J., Kaufman, J.S., Marshall, S.W. et al. Deployment and the use of mental health services among US Army wives. New England journal of medicine 2010; 362: 101-109.

(9) Eatan, K.M., Hoge, C.W., Messer, S.C. et al. Prevalence of mental health problems, treatment need, and barriers to care among primary care seeking spouses of military service members involved in Iraq and Afganistan deployments. Military medicine 2008; 173: 1051-1056.

(10) Steelficher, G.K., Zaslavsky, A.M. and Blendon, R.J. Health related impact of deployment extensions on spouses of active duty Army personnel. Military medicine 2008; 173: 221-229.

(11) Robrecht, D.T., Milligan, J., Leventis, L.L. et al. Spousal military deployment as a risk factor for postpartumdepression. Journal of reproductive medicine 2008; 53: 860-863.

(12) Warner, C.H., Appenzeller, G.N., Warner, C.M. et al. Psychological effects of deployments of military families. Psychiatric annals 2009; 39: 56-63.

(13) Allen, E.S., Rhoades, G.K., Stanley, S.M. et al. Hitting home; relationschips between recent deployment, posttraumatic stress symptoms, and marital functioning for Army couples. Journal of family psychology 2010; 24: 280-288.

(14) McLeland, K.C., Sutton, G.W. and Schumm, W.R. Marital satisfaction before and after deployment associated with the global war on terror. Psychological reports 2008; 103: 836-844.

(15) Burton T, Farley D, Rhea A. Stress-induced somatization in spouses of deployed and non-deployed servicemen. J Am Acad Nurse Pract. 2009; 21 (6): 332-9.

(16) Haas, D.M., Pazdernik, L.A. and Olsen, C.H. A cross-sectional survey of the relationship between partner deployment and stress in pregnancy during wartime. Womens Health Issues 2005; 15: 48-54.

(17) McGuire AC, Kanesarajah J, Runge CE, Ireland R, Waller M, Dobson A. Effect of Multiple Deployments on Military Families: A Cross-Sectional Study of Health and Well-Being of Partners and Children. Mil Med. 2016;181(4):319-27.

(18) http://www.mil.be/nl/eenheden/a960-godetia. Internet site van Defensie. Geraadpleegd op 1/02/2017.

(19) https://www.mil.be/nl/maritieme-operaties. Internet site van Defensie. Geraadpleegd op 1/02/2017.

(20) http://www.mil.be/nl/marinecomponent. Internet site van Defensie. Geraadpleegd op 1/02/2017.

(21) Willems D, van Zwieten, M. Waardering van kwalitatief onderzoek. 2004. Beschikbaar via: https://www.henw.org/archief/volledig/id2715-waardering-van-kwalitatief-onderzoek.html. Geraadpleegd op 28 /03/2017.

(22) Logan, K.V. The emotional cycles of deployment. US Proceedings 1987: 43-47.

(23) Padden, D.L., Connors, R.A., Agazio J.G. Stress, coping and well-being in military spouses during deployement separation. West J Nurs Res 2011; 33(2): 247-67.

Bijlagen

Bijlage 1 - Goedgekeurd protocol

Bijlage 2 - Gunstig advies Ethisch Comité

Bijlage 3 – Informatiebrochure

Bijlage 4 - Vragenlijst

Bijlage 5 – Informed Consent

Bijlage 1 - Goedgekeurd protocol

VERZOEK TOT ADVIES VAN HET ETHISCH COMITE BETREFFENDE EEN ONDERZOEKSPROJECT BIJ DE MENS

IN HET KADER VAN DE MASTER-NA-MASTER HUISARTSGENEESKUNDE

1. TITEL VAN HET ONDERZOEK

PARTNERS VAN MILITAIREN: ERVARINGEN TIJDENS UITZENDING. EEN KWALITATIEVE STUDIE AAN DE HAND VAN ANTWOORDEN OP OPEN VRAGEN.

2. GEGEVENS VAN DE BEGELEIDENDE EN SUPERVISERENDE ONDERZOEKER(S)

PROMOTOR

- NAAM: DIRK AVONTS…
- FUNCTIE:PROF. …
- UNIVERSITEIT: UGENT…
- FACULTEIT/VAKGROEP: HUISARTSGENEESKUNDE EN EERSTE LIJNSGEZONDHEIDSZORG…
- TELEFOONNUMMER: 9 332 06 65…
- FAX:
- E-MAIL:DIRK.AVONTS@UGENT.BE …
- NAAM VAKGROEPVOORZITTER: …

3. GEGEVENS VAN DE ONDERZOEKER; HUISARTS-IN-OPLEIDING.

- NAAM: MACHTELT D'HALLEWEYN…
- UNIVERSITEIT VAN INSCHRIJVING: UGENT…
- FACULTEIT: GENEESKUNDE
- OPLEIDING: MASTER HUISARTSGENEESKUNDE
- TELEFOONNUMMER: 0495/670525…
- E-MAIL: MACHTELT.DHALLEWEYN@UGENT.BE…

4. GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGSPRAKTIJK VAN DE HUISARTS-IN-OPLEIDING.

- NAAM PRAKTIJKOPLEIDER: DR. VAN LERBEIRGHE J. …
- ADRES: AZ ST-LUCAS, GROENEBRIEL 1, 9000 GENT…
- TELEFOONNUMMER: 09/224.65.90…
- E-MAIL:JOHANVANLERBEIRGHE@ME.COM …
- TYPE-PRAKTIJK (ZIEKENHUISDIENST): AZ ST LUCAS GENT, DIENST ORTHOPEDIE

5. INDIEN HET MASTERPROJECT AANSLUIT BIJ EEN LOPEND ONDERZOEK

- PROJECTNUMMER ETHISCHE COMMISSIE: …NVT
- NAAM ONDERZOEKER: …NVT
- DATUM GOEDKEURING: … NVT (KOPIE TOEVOEGEN)

6. PERIODE (BEGIN- EN EINDDATUM MAAND/JAAR)

- START ONDERZOEK: 1/5/16 (TEN VROEGSTE NA GOEDKEURINGSDATUM)
- EINDE ONDERZOEK: 31/8/2017
-

7. SOORT ONDERZOEK

❑ PROSPECTIEF OBSERVATIONEEL ONDERZOEK

- ❑ VERZAMELEN VAN PATIENTENGEGEVENS, DIE KLINISCH STANDAARD GEGEVEN ZIJN (=GEEN ENKEL AANVULLEND ONDERZOEK, BLOED- OF ANDERE STAALAFNAME)
- ❑ VRAGENLIJSTEN

X INTERVIEW

❑ RETROSPECTIEF ONDERZOEK

- ❑ GEGEVENSVERZAMELING VAN PATIËNTEN DOOR U PERSOONLIJK BEHANDELD
- ❑ GEGEVENSVERZAMELING VAN EEN GROEP PATIËNTEN VAN DE OPLEIDINGSPRAKTIJK WAAR U STAGE LOOPT MET EEN BEPAALDE PATHOLOGIE
  - ❑ WELKE PERIODE: ….

X INTERVENTIONEEL ONDERZOEK

❑ MET GENEESMIDDEL (ALLE ITEMS VAN TOEPASSING AANDUIDEN)

- ❑ FASE I
- ❑ FASE II
- ❑ FASE III
- ❑ FASE IV
- ❑ PROEF VOOR GENTHERAPIE EN SOMATISCHE CELTHERAPIE
- ❑ PROEF MET GENEESMIDDELEN DIE GENETISCH GEWIJZIGDE ORGANISMEN BEVATTEN
- ❑ PROEF MET CELTHERAPIE MET XENOGENEN

X ANDERE SPECIFICEER (VB MEDICAL DEVICE**,** BLOEDAFNAME, RX,…):

- ❑ MEDICAL DEVICE
- ❑ BLOEDAFNAME, RX,…

X PROSPECTIEF, KWALITATIEF ONDERZOEK AHV INTERVIEWS

8. GEEF EEN KORTE SAMENVATTING VAN HET PROTOCOL (MINIMUM 30 ZINNEN/ EEN HALVE PAGINA EN MAXIMUM ÉÉN PAGINA), VERSTAANBAAR VOOR MENSEN NIET GESPECIALISEERD IN DE MATERIE, VERWIJS NIET ALLEEN NAAR EEN BIJGEVOEGD PROTOCOL.

- KENNISGEVING VAN HET ONDERZOEK TE ZEEBRUGGE

- VRIJWILLIGE CONTACTNAME DOOR KANDIDAATDEELNEMERS AAN STUDIE, DAG AFSPREKEN WAAROP INTERVIEW

- INTERVIEW BIJ KANDIDAAT THUIS, INFORMED CONSECT SCHRIFTELIJK EN MONDELING, INTERVIEW AFNEMEN AANGAANDE RELATIONELE ASPECTEN, INVLOED VAN LANGDURIGE AFWEZIGHEID VAN PARTNER AAN DE HAND VAN EEN VRAGENLIJST (ZIE BIJLAGE), OPNEMEN OP TAPE

- LETTERLIJK UITTYPEN ANTWOORDEN AHV TAPE

- KWALITATIEVE ANALYSE ANTWOORDEN

- SAMENVATTEN RESULTATEN

- MEDEDELEN RESULTATEN AAN HUISARTSEN DIE MILITAIRE GEZINNEN BEHANDELEN

9. IS HET ONDERZOEK

- ❑ DIAGNOSTISCH
- ❑ FYSIOLOGISCH
- ❑ MORFOLOGISCH
- ❑ THERAPEUTISCH
- ❑ FYSIOPATHOLOGISCH
- X EPIDEMIOLOGISCH

10. ZIJN ER ZIEKENHUISDIENSTEN BETROKKEN?

- ❑ JA

X NEEN

INDIEN JA

- ❑ 1 ZIEKENHUISDIENST
- ❑ MEERDERE ZIEKENHUISDIENSTEN
  - NAAM, ADRES, TEL, FAX EN E-MAIL VAN HET CENTRAAL ETHISCH COMITÉ: ...
  - NAAM, ADRES,TEL, FAX EN E-MAIL VAN ANDERE ETHISCHE COMITÉ(S) DIE MEEWERKEN AAN HET ONDERZOEK + NAAM VAN DE LOKALE ONDERZOEKER: ...

11. WIE IS DE OPDRACHTGEVER VAN DE NIET INDUSTRIE GESPONSORDE STUDIE

FACULTEIT GENEESKUNDE UNIVERSITEIT GENT (= FACULTEIT PROMOTOR)

12. KEUZE VAN DE PROEFPERSONEN :

A. GEZONDE PROEFPERSONEN ?
   X JA

   ❑ NEEN

B. ZWANGERE VROUWEN OF VROUWEN DIE TIJDENS HET ONDERZOEK ZWANGER KUNNEN WORDEN ?
   X JA

   ❑ NEEN

C. AANTAL PROEFPERSONEN: 5-10
D. LEEFTIJD : 20-60 J
E. GESLACHT : M EN V
F. HOE WORDEN ZE GEREKRUTEERD? KENNISGEVING ONDERZOEK TIJDENS FAMILIEDAGEN DOOR MIJZELF, NA FAMILIEDAG VRIJWILLIGE CONTACTNAME VIA TELEFOON OF EMAIL VOOR DEELNAME AAN INTERVIEW

13. INFORMATIE EN TOESTEMMING VAN DE PROEFPERSONEN

A. GAAT HET OM WILSBEKWAME VOLWASSENEN?

X JA

❑ NEEN

WORDT DE TOESTEMMING VAN DE PROEFPERSONEN BEKOMEN NA EEN KLARE EN OBJECTIEVE UITEENZETTING VAN HET DOEL VAN HET ONDERZOEK ?

SCHRIFTELIJK :

X JA

❑ NEEN

MONDELING :

X JA

❑ NEEN

ZO NEEN, WAAROM NIET ? …

WORDT IN DIT LAATSTE GEVAL DE TOESTEMMING GEGEVEN DOOR ANDEREN DAN DE PROEFPERSONEN ?

❑ JA

X NEEN

ZO JA, DOOR WIE ? …

ZIJN ER SPECIALE GROEPEN : EIGEN STUDENTEN, EIGEN PERSONEEL ? NEE

B. GAAT HET OM WILSONBEKWAME VOLWASSENEN? (= SOMMIGE PSYCHIATRISCHE PATIENTEN, PERSONEN IN DE ONMOGELIJKHEID HUN WIL TE UITEN, ...)

X JA

❑ NEEN

WORDT DE TOESTEMMING GEGEVEN DOOR ANDEREN DAN DE PROEFPERSONEN ?

❑ JA

X NEEN

ZO JA, DOOR WIE ?

C. GAAT HET OM KINDEREN?

❑ JA

X NEE

WORDT DE TOESTEMMING GEVRAAGD VAN HUN WETTELIJKE VERANTWOORDELIJKEN ?

❑ JA

❑ NEEN

IS ER EEN INFORMATIE- EN TOESTEMMINGSFORMULIER VOOR KINDEREN VANAF 12 JAAR VOORZIEN?

❑ JA

❑ NEEN

14. IS HET INFORMATIEFORMULIER VOOR DE PROEFPERSONEN IN BIJLAGE GEVOEGD

X JA

❑ NEEN
ZO NEEN, WAAROM NIET ? …

15. IS HET FORMULIER VOOR SCHRIFTELIJKE TOESTEMMING IN BIJLAGE GEVOEGD ?

X JA

❑ NEEN
ZO NEEN, WAAROM NIET ? …

16. VERZEKERING

IN PRINCIPE IS HET DE VERZEKERING VAN DE UNIVERSITEIT WAARAAN UW PROMOTOR VERBONDEN IS WAARDOOR U GEDEKT BENT.

WANNEER U EN/OF UW PROMOTOR EEN ANDERE VERZEKERING HEBBEN AFGESLOTEN, GELIEVE DAN DE VERZEKERINGSPOLIS BIJ TE VOEGEN.

17. WERD EEN ANALOOG ONDERZOEK REEDS ELDERS UITGEVOERD, HETZIJ IN ZIJN GEHEEL, HETZIJ GEDEELTELIJK ?

ZO JA, WAAR ? WAT WAS HET RESULTAAT ?

IN NEDERLAND (BOSNIE/AFGANISTAN): **'MILITAIRE GEZINNEN EN UITZENDING (2008)'** ERVARINGEN PARTNER VOOR, TIJDENS NA UITZENDING AHV VRAGENLIJSTEN/INTERVIEWS:

RESULTATEN: HOGERE MATE VAN SPANNING TIJDENS UITZENDING DOOR GROTERE VERANTWOORDELIJKHEID/ WEGVALLEN STEUN LEVENSGEZEL BIJ BELANGRIJKE GEBEURTENISSEN, COMMUNICATIEMOGELIJKHEDEN MET PARTNER BELANGRIJK

IN VS: VEEL STUDIES, BIJVOOREELD TIJDENS VIETNAM OORLOG: INVLOED OP ECHTGENOTES VOORAL VAN MILITAIREN NA TERUGKOMST MET PTSD, RECENTER ONDERZOEK UIT **2011**: **REVIEW: THE IMPACT OF DEPLOYMENT TO IRAQ OR AFGHANISTAN ON PARTNERS AND WIVES OF MILITARY PERSONNEL, 2011**: STUDIE TUSSEN 2001-2010: 14 STUDIES IVM PSYCHOLOGISCHE MORBIDITEIT**,** HELP SEEKING, MARITAL DYSFUNCTION EN STRESS BIJ ECHTGENOTES.

Resultaten: langere uitzendingen, verlenging van uitzending en ptsd bij militair zijn geassocieerd met psychologische problemen bij partners.

IN BELGIË: 'EMOTIONELE STADIA BIJ LANGDURIGE INZET': AFGELEID UIT BELGISCHE ERVARINGEN (HOE ONDERZOCHT?)

RESULTATEN: BESCHRIJVING EMOTIONELE STADIA DIE PARTNER DOORLOPEN VOOR, TIJDENS EN NA UITZENDING

WAAROM WORDT HET IN DEZE STUDIE HERNOMEN?

→ HET ONDERWERP VAN DEZE STUDIE IS DUS ZEKER GEEN ONBEKEND TERREIN, DE STUDIE IS ECHTER BEDOELD ALS KWALITATIEVE AANVULLING OP REEDS BESTAANDE KENNIS. HET IS WEL DE EERSTE STUDIE DIE TOETST NAAR DE ERVARINGEN VAN PARTNERS VAN MILITAIREN SPECIFIEK ACTIEF BINNEN DE BELGISCHE ZEEMACHT. BOVENDIEN WORDT DE STUDIE GEVOERD AAN DE HAND VAN OPEN VRAGEN WAT RUIMTE LAAT VOOR ZOWEL POSITIEVE ALS NEGATIEVE ERVARINGEN.

18. WANNEER VERWACHT MEN VOORDEEL VOOR DE DEELNEMER

A. HEEFT HET EXPERIMENT EEN DIAGNOSTISCH OF THERAPEUTISCH DOEL DAT ONMIDDELLIJK VOORDEEL AAN DE ONDERZOCHTE ZAL BRENGEN ?
   ❑ JA
   X NEEN

B. MAAKT HET EXPERIMENT DEEL UIT VAN EEN DIAGNOSTISCH EN THERAPEUTISCH PLAN WAARVAN MEN MAG VERWACHTEN DAT DE RESULTATEN BINNEN AFZIENBARE TIJD VOOR ANDERE ZIEKEN NUTTIG ZULLEN ZIJN ?

❑ JA

XNEEN

C. MAAKT HET EXPERIMENT DEEL UIT VAN EEN GEHEEL VAN ONDERZOEKEN WAARVAN HET DIAGNOSTISCH OF THERAPEUTISCH BELANG NIET ONMIDDELLIJK DUIDELIJK IS, MAAR WAARVAN MAG WORDEN VERWACHT DAT DE RESULTATEN LATER TOT DIAGNOSTISCHE OF THERAPEUTISCHE TOEPASSINGEN OF TOT EEN BETERE KENNIS VAN DE FYSIOPATHOLOGISCHE MECHANISMEN ZULLEN LEIDEN ?

X JA

❑ NEEN

19. REKENING HOUDEND MET DE HUIDIGE STAND VAN ZAKEN VAN DE WETENSCHAP:

A. MEENT U DAT DEZE STUDIE:

X WAARSCHIJNLIJK GEEN ENKEL RISICO INHOUDT

❑ EEN MOGELIJK RISICO INHOUDT.

WELK RISICO EN DE FREQUENTIE :

❑ ZEER WAARSCHIJNLIJK EEN RISICO INHOUDT.

WELK RISICO EN DE FREQUENTIE : …

B. WELKE ZIJN DE MEEST VOORKOMENDE BIJWERKINGEN VAN HET PREPARAAT ONDER STUDIE ?
(DE BIJWERKINGEN MOETEN EVENEENS DUIDELIJK VERMELD WORDEN IN HET INFORMATIE- EN TOESTEMMINGSFORMULIER VAN DE DEELNEMER)

NVT

20. ZULLEN DE PERSONEN IN DE LOOP VAN DEZE STUDIE VOORTDUREND ONDER MEDISCH TOEZICHT STAAN

❑ JA

XNEEN

A. WIE IS DE TOEZICHTHOUDENDE ARTS ? …

B. ZAL DIT TOEZICHT, ZO NODIG, VERZEKERD KUNNEN WORDEN TIJDENS DE UREN DIE OP DE STUDIE VOLGEN ?

❑ JA

XNEEN

C. ALS DE PERSOON NAAR HUIS TERUGKEERT TIJDENS DE UREN DIE OP HET ONDERZOEK VOLGEN, ZAL IN GEVAL VAN NOOD SNEL CONTACT MET EEN ARTS KUNNEN OPGENOMEN WORDEN ?

❑ JA

XNEEN

D. NAAM VAN DEZE ARTS ?

PS BIJ VRAGEN AANGAANDE DE STUDIE MAG DE GEINTERVIEWDE MIJ STEEDS CONTACTEREN

INDIEN UW ONDERZOEK EEN INTERVENTIE BEVAT DIE AFWIJKT VAN STANDAARDDIAGNOSTISCH ONDERZOEK OF STANDAARDBELEID, GELIEVE OOK ONDERSTAANDE VRAGEN IN TE VULLEN (INTERVENTIONEEL ONDERZOEK) NVT

25 . FINANCIËLE OVEREENKOMST

(INDIEN EEN DEFINITIEVE FINANCIËLE OVEREENKOMST NOG NIET BESCHIKBAAR IS, DAN KAN EEN BUDGET PROPOSAL DAT TEGENGETEKEND IS DOOR EEN VERTEGENWOORDIGER VAN DE FINANCIERDER + ONDERZOEKER VOLSTAAN) INDIEN HET BEDRAG VAN DE DEFINITIEVE FINANCIËLE OVEREENKOMST HOGER IS DAN HET INGEDIENDE "BUDGET PROPOSAL", MOET DEZE DEFINITIEVE FINANCIËLE OVEREENKOMST ALSNOG TER GOEDKEURING VOORGELEGD WORDEN AAN HET ETHISCH COMITÉ)

X NIET VAN TOEPASSING

- ❑ AANWEZIG MET VOLGENDE ONDERVERDELING:
  - ❑ ERELOON:
  - ❑ VERGOEDING VOOR TECHNISCHE PRESTATIES:

IK VERKLAAR DE GEHELE VERANTWOORDELIJKHEID VAN HET HIERBOVEN VERMELD PROJECT OP MIJ TE NEMEN EN BEVESTIG DAT VOOR ZOVER DE HUIDIGE KENNIS HET TOELAAT, DE GEGEVEN INLICHTINGEN MET DE WERKELIJKHEID OVEREENSTEMMEN.

Bijlage 2 - Gunstig advies Ethisch Comité

Universitair Ziekenhuis Gent

UNIVERSITEIT GENT

Afz: Commissie voor Medische Ethiek

Huisartsgeneeskunde en Eerstelijnsgezondheidszorg
Kliniekgebouw 3 - 6de Verdieping
Prof. dr. Dirk AVONTS
ALHIER

COMMISSIE VOOR MEDISCHE ETHIEK

Voorzitter:
Prof. Dr. D. Matthys
Secretaris:
Prof. Dr. J. Decruyenaere

CONTACT	TELEFOON	FAX	E-MAIL
Secretariaat	+32 (0)9 332 56 13 +32 (0)9 332 59 25	+32 (0)9 332 49 62	ethisch.comite@ugent.be
UW KENMERK	**ONS KENMERK**	**DATUM**	**KOPIE**
	2016/0486	04-apr-16	Zie "CC"

BETREFT Advies voor monocentrische studie met als titel:
Partners van militairen: ervaringen tijdens uitzending. Een kwalitatieve studie aan de hand van antwoorden op open vragen.
(MaNaMa Machtelt D'Halleweyn)
Belgisch Registratienummer: B670201628287
Fase (Phase): NVT/NA

* Adviesaanvraagformulier dd. 1/03/2016 (volledig ontvangen dd. 25/03/2016)
* Informatie- en toestemmingsformulier **dd. 1/03/2016**
  Formulier voor schriftelijke toestemming voor deelnemers aan het onderzoek: "Partners van militairen: ervaring tijdens uitzending." **(versie 1)**
* Vragenlijsten **dd. 1/03/2016**
  (versie 1)

Advies werd gevraagd door: prof.dr. Dirk AVONTS (Promotor)

BOVENVERMELDE DOCUMENTEN WERDEN DOOR HET ETHISCH COMITÉ BEOORDEELD.
ER WERD EEN POSITIEF ADVIES GEGEVEN OVER DIT PROTOCOL OP 4/04/2016. INDIEN DE STUDIE NIET WORDT OPGESTART VOOR 4/04/2017, VERVALT HET ADVIES EN MOET HET PROJECT TERUG INGEDIEND WORDEN.
Vooraleer het onderzoek te starten dient contact te worden genomen met Bimetra Clinics (09/332 05 00).

THE ABOVE MENTIONED DOCUMENTS HAVE BEEN REVIEWED BY THE ETHICS COMMITTEE.
A POSITIVE ADVICE WAS GIVEN FOR THIS PROTOCOL ON 4/04/2016. IN CASE THIS STUDY IS NOT STARTED BY 4/04/2017, THIS ADVICE WILL BE NO LONGER VALID AND THE PROJECT MUST BE RESUBMITTED.
Before initiating the study, please contact Bimetra Clinics (09/332 05 00).

DIT ADVIES WORDT OPGENOMEN IN HET VERSLAG VAN DE VERGADERING VAN HET ETHISCH COMITE VAN 19/04/2016
THIS ADVICE WILL APPEAR IN THE PROCEEDINGS OF THE MEETING OF THE ETHICS COMMITTEE OF 19/04/2016

- *Het Ethisch Comité werkt volgens 'ICH Good Clinical Practice' - regels*
- *Het Ethisch Comité beklemtoont dat een gunstig advies niet betekent dat het Comité de verantwoordelijkheid voor het onderzoek op zich neemt. Bovendien dient U er over te waken dat Uw mening als betrokken onderzoeker wordt weergegeven in publicaties, rapporten voor de overheid enz., die het resultaat zijn van dit onderzoek.*
- *In het kader van 'Good Clinical Practice' moet de mogelijkheid bestaan dat het farmaceutisch bedrijf en de autoriteiten inzage krijgen van de originele data. In dit verband dienen de onderzoekers erover te waken dat dit gebeurt zonder schending van de privacy van de proefpersonen.*
- *Het Ethisch Comité benadrukt dat het de promotor is die garant dient te staan voor de conformiteit van de anderstalige informatie- en toestemmingsformulieren met de nederlandstalige documenten.*
- *Geen enkele onderzoeker betrokken bij deze studie is lid van het Ethisch Comité.*
- *Alle leden van het Ethisch Comité hebben dit project beoordeeld. (De ledenlijst is bijgevoegd)*

CONTACT	TELEFOON	FAX	E-MAIL
Secretariaat	+32 (0)9 332 56 13 +32 (0)9 332 59 25	+32 (0)9 332 49 62	ethisch.comite@ugent.be
UW KENMERK	**ONS KENMERK**	**DATUM**	**KOPIE**
	2016/0486	04-apr-16	Zie "CC"

Vervolg blz. 2 van het adviesformulier betreffende project EC UZG 2016/0486

- *The Ethics Committee is organized and operates according to the 'ICH Good Clinical Practice' rules.*
- *The Ethics Committee stresses that approval of a study does not mean that the Committee accepts responsibility for it. Moreover, please keep in mind that your opinion as investigator is presented in the publications, reports to the government, etc., that are a result of this research.*
- *In the framework of 'Good Clinical Practice', the pharmaceutical company and the authorities have the right to inspect the original data. The investigators have to assure that the privacy of the subjects is respected.*
- *The Ethics Committee stresses that it is the responsibility of the promotor to guarantee the conformity of the non-dutch informed consent forms with the dutch documents.*
- *None of the investigators involved in this study is a member of the Ethics Committee.*
- *All members of the Ethics Committee have reviewed this project. (The list of the members is enclosed)*

Namens het Ethisch Comité / On behalf of the Ethics Committee

Prof. dr. D. MATTHYS
Voorzitter / Chairman

CC: De heer T. VERSCHOORE - UZ Gent - Bimetra Clinics
FAGG - Research & Development: Victor Hortaplein 40, postbus 40 1060 Brussel

Bijlage 3 – Informatiebrochure

INFORMATIEFORMULIER

‘Partners van militairen: ervaringen tijdens uitzending’

Waarom deze studie?

Voor huisartsen die militaire gezinnen behandelen is het een meerwaarde een beeld te hebben van het militaire leven en de ervaringen van het thuisfront tijdens buitenlandse missies. Zowel voor de partner die thuisblijft als voor de militair die gedurende lange tijd op zending vertrekt is het welzijn van het thuisfront heel belangrijk. Hoe meer begrip en steun de achterblijvers krijgen hoe meer steun zij ook kunnen bieden aan hun militair in het buitenland. Heeft een missie een grote impact op de relatie of valt hier goed mee te leven? Deze vraag trachten we te beantwoorden aan de hand van deze studie.

Hoe verloopt de studie?

Er wordt gezocht naar vrijwillige deelnemers, partners van actieve militairen, die hierover hun mening willen geven. Bij deelname zal er een interview aan huis worden afgenomen. Dit interview zal bestaan uit een aantal open vragen aangaande relationele aspecten en de invloed van uitzending hierop. Dit gesprek zal ongeveer één uurtje in beslag nemen. De zo bekomen antwoorden worden uiteraard volledig anoniem verwerkt.

Wat gebeurt met de resultaten?

De antwoorden op de vragen worden volledig anoniem verwerkt. De bekomen resultaten zullen gedeeld worden met huisartsen die militaire gezinnen in hun patiëntenbestand hebben met als doel de zorg voor het thuisfront te optimaliseren en het begrip te vergroten in deze specifieke situatie.

Wil je graag deelnemen?

Ben je partner van een militair die dikwijls op missie vertrekt? Wil je graag je ervaringen hierover delen? Dit kan door contact op te nemen op het volgende telefoonnummer: 0495/670525 of via email: machtelt.dhalleweyn@mil.be OF machtelt.dhalleweyn@ugent.be.

Bijlage 4 - Vragenlijst

Vragenlijst

Masterthesis 'Partners van militairen: ervaringen tijdens zending'

Voor het gesprek aan te vangen stel ik mezelf voor en geef volgende uitleg: in het kader van mijn opleiding tot huisarts voer ik deze studie die gaat over de ervaringen van partners van militairen voor, tijdens en na uitzending. Hiervoor interview ik een tiental partners van militairen omtrent de invloed van de job als militair op bepaalde relationele aspecten.

Alle informatie die u geeft in dit gesprek zal uiteraard volstrekt anoniem blijven. Bent U ermee akkoord dat het gesprek opgenomen wordt? Dit laat me toe de informatie op een correcte manier te verwerken. Deze opname zal enkel voor dit onderzoek gebruikt worden en onmiddellijk nadien gewist worden. Heeft u nog vragen?

Karakteristieken

M/V

Leeftijd

Beroep - deeltijds/voltijds/geen

Type militaire dienst/aantal maanden per jaar op zending/ hoe lang al actief

Gezondheidsproblemen

Interview

1. Hoe is de familiale situatie? (duur van de relatie, kinderen)

2. Over het algemeen, vind je de job van je partner positief/negatief voor de relatie?

De vragen die nu volgen gaan over de ervaringen die je beleeft op verschillende tijdstippen van een missie. Het gaat om volgende momenten: de aankondiging van de missie, de weken voor vertrek, het vertrek, de weken/ maanden gedurende de missie, de aankomst, de weken na terugkomst.

De bekendmaking van de missie.

3. Welke gevoelens ervaar je bij de bekendmaking van de missie (vertrekdatum, lengte zending)?

4. Welk effect heeft de bekendmaking van de missie op de relatie voor wat betreft volgende aspecten:

- communicatie en interactie (omgaan met elkaar, praten)

- intimiteit en seksualiteit

- hechting (gevoel van verbondenheid, vertrouwen in de relatie)

- taakverdeling

De weken voorafgaand aan de missie.

5. Welke gevoelens ervaar je in de weken voorafgaand aan de missie?

6. Verandert er iets in de relatie in de weken voorafgaand aan de missie voor wat betreft:

- communicatie en interactie (omgaan met elkaar, praten)

- intimiteit en seksualiteit

- hechting (gevoel van verbondenheid, vertrouwen in de relatie)

- taakverdeling

Het vertrek.

7. Welke gevoelens ervaar je tijdens het vertrek?

8. Hoe ervaar je als koppel het vertrek?

Tijdens de zending

9. Welke gevoelens ervaar je tijdens de zending? Kort na het vertrek? In de weken na het vertrek?

10. Hoe verloopt het op relationeel gebied tijdens de zending voor wat betreft:

- communicatie en interactie: wat vind je van de communicatiemogelijkheden (middelen, beschikbaarheid)? Hoe verloopt de communicatie?

- hoe beleef je intimiteit/ seksualiteit tijdens een missie?

- is er een effect op de verbondenheid die je voelt met je partner?

- is je takenpakket groter? Hoe ga je hiermee om?

- waar/ hoe zoek je steun bij problemen? Welke copingsmechanismen gebruik je? Is dit anders tijdens de zending?

- heeft de zending effect op je sociale leven? Welk effect heeft dit op de relatie?

- heeft de zending effect op werk/carrière? Heeft dit effect op de verhouding binnen de relatie?

De terugkomst.

11. Welke gevoelens ervaar je bij de terugkomst? Hoe beleef je dit als koppel?

De weken na terugkomst.

12. Welke gevoelens ervaar je tijdens de weken na terugkomst?

13. Hoe ervaar je dit als koppel op vlak van:

- communicatie en interactie (omgaan met elkaar, praten)

- intimiteit en seksualiteit

- hechting (gevoel van verbondenheid, vertrouwen in de relatie)

- taakverdeling

Bijlage 5 – Informed Consent

Formulier voor schriftelijke toestemming voor deelnemers aan het onderzoek 'Partners van militairen: ervaringen tijdens uitzending'

- Ik bevestig dat ik het informatieformulier van deze studie gelezen en begrepen heb en dat ik voldoende tijd heb gehad om vragen te stellen.

- Ik begrijp dat mijn deelname aan het onderzoek vrijwillig is en dat ik mij op elk moment, zonder verantwoording te moeten geven, mag terugtrekken uit het onderzoek.

- Ik bevestig mijn deelname aan het onderzoek. Meer bepaald ben ik akkoord met deelname aan een interview bestaande uit een aantal open vragen met betrekking tot relationele aspecten en de invloed van uitzending van mijn partner hierop. Ik ben me ervan bewust dat mijn antwoorden op een anonieme manier zullen verwerkt worden.

Datum en Handtekening deelnemer